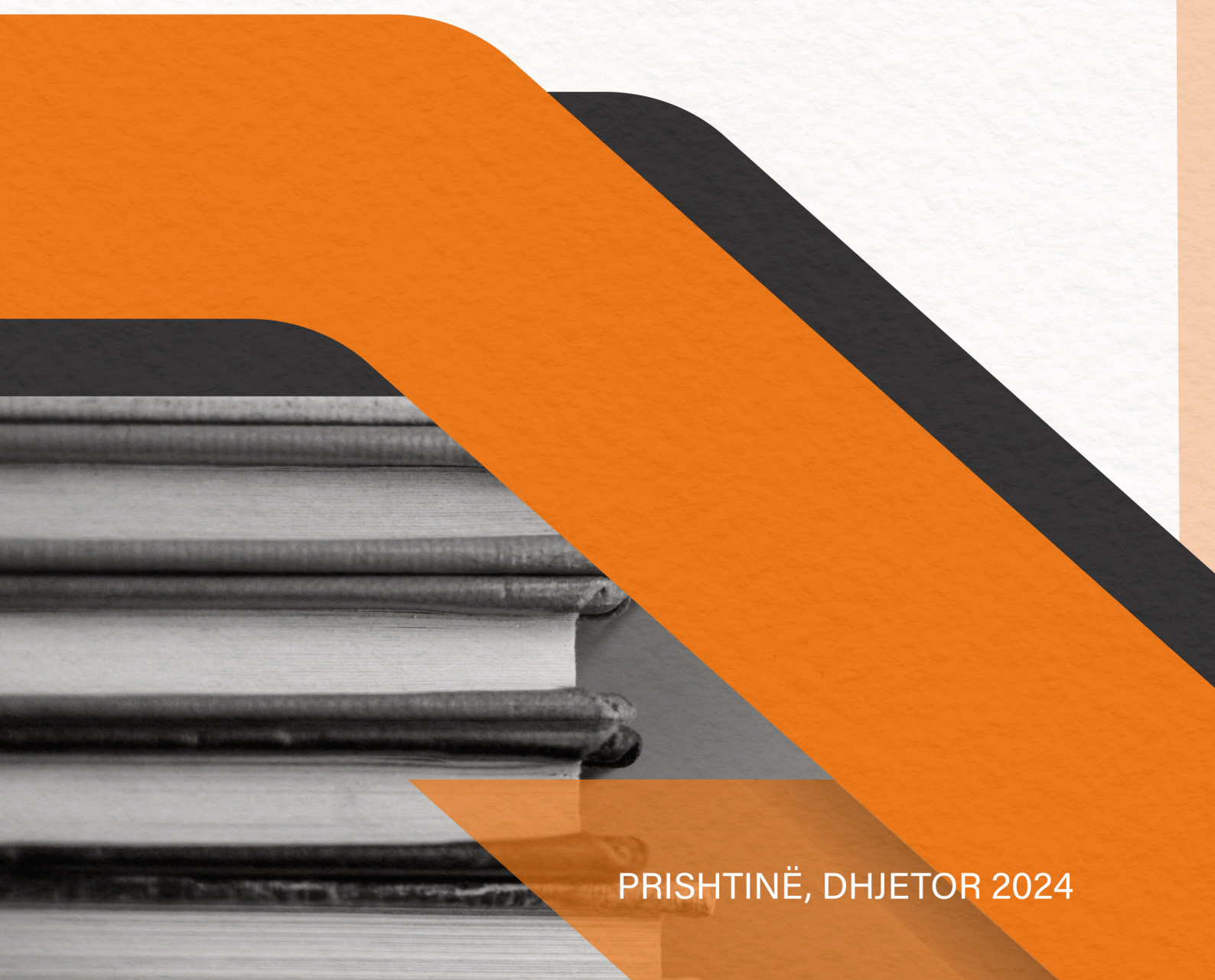

YOUTH INITIATIVE FOR HUMAN RIGHTS
NISMA E TË RINJVE PËR TË DREJTAT E NJERIUT
INICIJATIVA MLADIH ZA LJUDSKA PRAVA

GJUHA DISKRIMINUESE NË TEKSTET SHKOLLORE

NJË ANALIZË E TEKSTEVE SHKOLLORE
TË NIVELIT TË MESEM TË LARTË
NË KOSOVË

PRISHTINË, DHJETOR 2024

E drejta e autorit © 2024 Nisma e të Rinjve për të Drejtat e Njeriut - Kosovë (YIHR KS).

Të gjitha të drejtat e rezervuara. Asnjë pjesë e këtij publikimi nuk mund të riprodhohet, ruhet në një sistem rikthimi ose të transmetohet në çfarëdo forme apo mjeti, elektronik, mekanik, fotokopjues, incizues apo ndryshe, pa lejen paraprake të YIHR KS.

Botuar nga: Nisma e të Rinjve për të Drejtat e Njeriut - Kosovë (YIHR KS)

Ky raport u prodhua me mbështetjen financiare të Bashkimit Evropian dhe të Këshillit të Evropës, përmes projektit “Lufta kundër diskriminimit dhe urrejtjes”, që është pjesë e programit të përbashkët “Instrumenti Horizontal për Ballkanin Perëndimor dhe Turqinë”. Përmbajtja e tij është përgjegjësi vetëm e autorit(ve). Pikëpamjet e shprehura këtu nuk mund të konsiderohen në asnjë mënyrë se pasqyrojnë opinionin zyrtar të Bashkimit Evropian apo të Këshillit të Evropës.

PËRMBAJTJA

1	Hyrje	1
2	Përdorimi i gjuhës diskriminuese: përkufizimi dhe kuptimi në Kosovë	2
3	Metodologjia	4
4	Rishikimi i teksteve shkollore	7
4.1	Mbledhja e të dhënave dhe kategorizimi social	7
4.2	Shpjegim i shkurtër i terminologjisë në raport	8
4.3	Manifestimet e diskriminimit në tekstet arsimore: Një ekzaminim kritik	9
4.3.1	Përfaqësimi i grave, stereotipet gjinore dhe hierarkitë patriarkale	9
4.3.2	Stigmatizimi në bazë të moshës: përfaqësimi i fëmijëve, adoleshentëve dhe personave të moshuar	13
4.3.3	Diskriminimi i bazuar në pamjen fizike, aftësinë dhe aftësinë e kufizuar	15
4.3.4	Përfaqësimi i personave LGBTQI+	19
4.3.5	Tjetërsimi i identiteteve etnike dhe portretizimi i racës	21
4.3.6	Formulime të tjera të papërshtatshme, lidhje jorelevante dhe gabime faktike	24
4.3.7	Teksti dhe imazhi: përforcimi i tregimeve diskriminuese përmes paraqitjes vizuale	25
5	Përfundime	26
6	Rekomandime	27
7	Publikimet e cituara	30
8	Shtojcat	31
8.1	Tekstet e rishikuara	31
8.2	Lista e formulimeve me gjuhë diskriminuese	33
8.2.1	Versioni shqip	33

Si një nga burimet kryesore të të mësuarit për nxënësit e rinj në mjedisin shkollor, tekstet shkollore luajnë një rol vendimtar në formësimin e botëkuptimit të tyre. Ato ose mund të përforcojnë stereotipe të dëmshme dhe besime përjashtuese ose të kundërshtojnë normat dhe idetë e paracaktuara për shoqërinë dhe vendin e dikujt brenda saj. Megjithatë, përderisa materialet edukative – tekstet shkollore dhe burimet e tjera të përdorura për të mësuar në mjedisin e klasës – kanë potencialin për të nxitur një shoqëri më të hapur dhe më të barabartë, në Kosovë, si në shumë kontekste të tjera të transformuara politikisht dhe kulturalisht, ato shpesh janë të kufizuara nga tregime të vjetruara që pasqyrojnë tensionet e vazhdueshme dhe paragjykimet kulturore brenda shoqërisë. Si rezultat, në vend që të zgjerojnë të kuptuarit e tyre, tekstet shkollore ndikojnë negativisht në aftësinë e studentëve për të zhvilluar perspektiva gjithëpërfshirëse të informuara. Ky raport ofron një shqyrtim të detajuar të diskriminimit siç manifestohet në tekstet shkollore të përdorura në arsimin e mesëm të lartë në Kosovë në lëndët biologji, sociologji, psikologji, edukatë qytetare dhe histori. Duke u fokusuar në parametra të ndryshëm, duke përfshirë gjininë dhe seksualitetin, përkatësinë etnike dhe aftësinë, studimi shqyrton nëse materialet edukative të përdorura në Kosovë mbështesin apo minojnë parimet e të drejtave të njeriut në lidhje me barazinë sociale. Analiza shtrihet përtej rasteve të qarta të njëanshmërisë: ne gjithashtu shqyrtojmë format delikate të përjashtimit dhe mospërfshirjes që formësojnë mjedisin mësimor në mënyra kritike, por shpesh të anashkaluara. I bazuar në parimet e analizës kritike të diskursit (CDA) dhe me anë të një qasjeje multimodale, ky studim mëton të identifikojë dhe shqyrtojë ideologjitë themelore të ngulitura në përmbajtjen arsimore. Raporti strukturohet si më poshtë: Së pari, ne vendosim kuptimin tonë teorik të diskriminimit duke e vendosur atë brenda kontekstit specifik të Kosovës (seksioni 2). Më pas, përshkruajmë qasjen metodologjike, duke theksuar përdorimin e analizës kritike të diskursit (CDA) së bashku me një perspektivë multimodale (seksioni 3). Kjo pasohet nga një analizë e hollësishme e përmbajtjes në seksionin 4 që shqyrton forma të ndryshme të diskriminimit siç shfaqen nëpër tekstet e analizuara. Së fundi, paraqesim përfundimet tona dhe ofrojmë rekomandime të synuara në seksionet 5 dhe 6.

Përdorimi i gjuhës diskriminuese: përkufizimi dhe kuptimi në Kosovë

Çdo analizë e përdorimit të gjuhës diskriminuese dhe fyese në tekstet shkollore është e pandashme nga kuptimi i konceptit të diskriminimit dhe shumë formave të hapura dhe të nënkuptuara që ai mund të marrë në ligjërimin e mjedisit shkollor. Për qëllimin e këtij raporti, të kuptuarit tonë për lirinë themelore nga diskriminimi është huazuar nga Deklarata Universale e të Drejtave të Njeriut, e cila në nenin e saj të parë (neni 1) thotë se “Të gjitha qeniet njerëzore lindin të lirë dhe të barabartë dhe duhet të trajtohen si të tillë”, dhe janë të lirë nga diskriminimi. Më konkretisht, në nenin 2, koncepti i diskriminimit nënkupton paragjykimin “[...] kundër racës, ngjyrës, gjuhës, fesë, opinionit politik ose tjetër, origjinës kombëtare ose sociale, pronës, lindjes ose statusit tjetër.”¹ Në nivel kontekstual, Kosova mbron ligjërisht qytetarët nga diskriminimi në Kushtetutë dhe përmes miratimit të dispozitave të tjera të ligjit.² Në Kosovë, vazhdimësia e qëndrimeve diskriminuese të bazuara në këta vektorë shoqërorë ka rezultuar në marginalizimin dhe përjashtimin e individëve të caktuar nga pjesëmarrja e barabartë në shoqërinë kosovare. Normat e vazhdueshme socio-kulturore që cenojnë sistematikisht qasjen e drejtë të individëve në pjesëmarrje të barabartë bazuar në prejardhjen e tyre etnike, gjininë ose orientimin seksual janë dokumentuar gjerësisht në raportet vjetore të të drejtave të njeriut të publikuara nga Human Rights Network (HRN).³ Megjithatë, përkundër përpjekjeve të përbashkëta të organizatave të shoqërisë civile, institucioneve publike dhe komunitetit ndërkombëtar për të luftuar diskriminimin përmes aktiviteteve dhe fushatave të ndryshme të vetëdijesimit, diskriminimi mbetet i përhapur dhe vazhdon të pengojë zhvillimin e Kosovës në një shoqëri gjithëpërfshirëse.

1 [Deklarata Universale e të Drejtave të Njeriut, nenet 1 dhe 2.](#)

2 Neni 22 i Kushtetutës përmend në mënyrë eksplicite instrumentet e ndryshme ndërkombëtare që kanë përparësi ndaj legjislacionit vendas në rast konflikti duke përfshirë Konventën Ndërkombëtare për Eliminimin e të Gjitha Formave të Diskriminimit Racor (neni 22 (5)) dhe Konventën Ndërkombëtare mbi Eliminimin e të Gjitha Formave të Diskriminimit Kundër Grave (neni 22 (6)) për të përmendur vetëm dy instrumente të qarta ndërkombëtare në lidhje me çështjen e diskriminimit. Ligji Nr. 05/L-021 për Mbrojtjen nga Diskriminimi është legjislacioni vendor që trajton në mënyrë eksplicite diskriminimin në Kosovë.

3 HRN, Raporti Vjetor për të Drejtat e Njeriut në Kosovë 2023.

Në këtë kontekst, baza e raportit aktual është vendosur në një sërë vëzhgimesh rreth diskursit arsimor si kanal përmes të cilit ndërmjetësohen dhe formohen qëndrimet shoqërore. Së pari, si komponentë themelore të mësimdhënies dhe të nxënies (Košir & Lakshminarayanan, 2024), tekstet shkollore dhe materialet e tjera arsimore nuk janë bartës neutralë informacioni (UNESCO, 2024). Përkundrazi, ato apelojnë në mënyrë të konsiderueshme për një botëkuptim të veçantë dhe rend socio-politik, duke përfunduar kështu pabarazitë ekzistuese dhe ndarjet shoqërore. Megjithatë, në të njëjtën mënyrë, ato mund të përvetësohen në mënyrë alternative duke paraqitur përmbajtje që çmontojnë normat kufizuese sociale dhe hapin perspektiva të reja dhe të menduarit gjithëpërfshirës. Një tjetër vëzhgim kritik lidhet me përhapjen e diskriminimit në tekstet shkollore, si në nivel global ashtu edhe në Kosovë. Një raport i fundit i UNESCO-s (2024) thekson se tekstet shkollore në mbarë botën vazhdojnë të përforcojnë stereotipet në vend që të promovojnë shoqëri më gjithëpërfshirëse dhe të respektueshme. Si përgjigje, UNESCO ka nxjerrë kohët e fundit udhëzime për tekstet shkollore për të trajtuar forma të diskriminimit racor dhe forma të tjera. Kjo çështje është po aq e rëndësishme në kontekstin e Kosovës, ku marginalizimi dhe përjashtimi shoqëror vazhdojnë. Më konkretisht, YIHR KS kreu një studim të bazuar në përmbajtje mbi gjuhën diskriminuese në tekstet shkollore në vitin 2017, duke zbuluar vazhdimësinë e paragjyqimeve dhe pritshmërive shoqërore përmes teksteve shkollore. Konkretisht, studimi i vitit 2017 identifikoi mbi 100 formulime të gjuhës diskriminuese në lidhje me përkatësinë etnike, gjininë, orientimin seksual dhe aftësinë e kufizuar, si dhe statusin socio-ekonomik.⁴ Megjithatë, vazhdimi i diskriminimit jehon deri më sot, siç e ka ilustruar një mosmarrëveshje e fundit e vitit 2024 në lidhje me përvetësimin e emërtimeve prindërore në dokumentet shkollore.

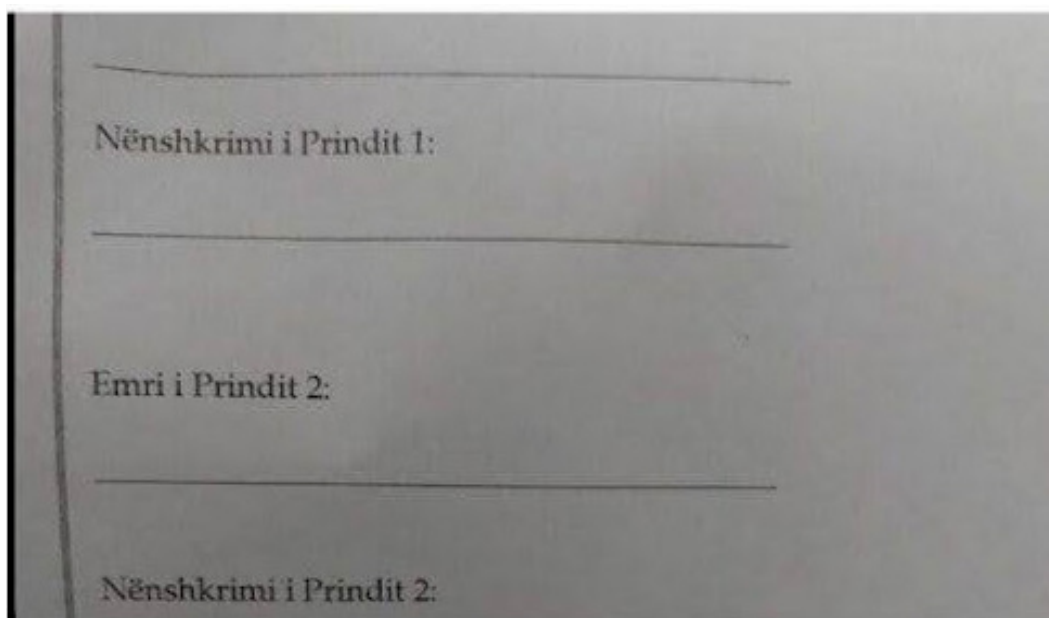

Figura 1 Dokument nga Shkolla Elena Gjika

4 YIHR KS (2017), [link](#)

Opinionimi alarmant për përvetësimin e termave “Prindi 1” dhe “Prindi 2”, blloku i firmave të dokumenteve zyrtare të përdorura në shkollën fillore publike Elena Gjika në Prishtinë janë bërë virale nëpër media sociale dhe media në përgjithësi (shih figurën 1). Zemërimi publik i shkaktuar nga kjo terminologji e shtyu shkollën të lëshonte një deklaratë duke pohuar marrëveshjen e emërtimeve me “praktikën evropiane”.⁵ Megjithatë, shkolla nuk e trajtoi drejtpërdrejt këtë çështje duke e lidhur vendimin me zgjerimin e modelit tradicional të familjes për të përfshirë struktura të ndryshme familjare.

Tekstet e analizuara në këtë raport ilustronë raste të ngjashme ku pritshmëritë shoqërore dhe normat kufizuese janë vërtetuar në mënyrë eksplicite ose përforcohen në një mënyrë më të nënkuptuar. Përpara se të kthehemi te gjetjet në seksionin 4, ne paraqesim strukturën metodologjike në seksionin vijues.

3 Metodologjia

Në përputhje me qëllimin e studimit, i cili ishte të shqyrtonte vazhdimësinë e diskriminimit në tekstet shkollore të Kosovës, metodologjia jonë u bazua në njohuri nga fusha sociolinguistike e Analizës Kritike të Diskursit (CDA). Kjo qasje ndaj tekstit dhe diskursit shqyrton se si përjetësohen marrëdhëniet ekzistuese të pushtetit në shoqëri, duke përfshirë riprodhimin e pabarazive, ideologjive dhe strukturave të dominimit (Fairclough, 1995). Mjetet e huazuara nga CDA përfshinin (1) analizën tekstuale, d.m.th., zgjedhja e fjalëve, frazave dhe strukturave gjuhësore u ekzaminua në kontekstin më të gjerë të tekstit shkollor për të vlerësuar nëse ato pasqyrojnë paragjykime, stereotipe ose praktika përjashtuese përballë kategorive sociale të seksit, gjinisë, etnisë, fesë, etj. Duke vepruar kështu, qasja CDA i kushton vëmendje të përqendruar aspekteve të zërit dhe autoritetit në tekst duke marrë parasysh autorësinë. Autoriteti që i atribuohet përmbajtjes së teksteve shkollore të analizuara në studimin tonë është i rëndësishëm pasi është i lidhur ngushtë me praktikuesit e arsimit, përfshirë mësimdhënësit dhe institucionet zyrtare arsimore, njohuritë e të cilëve vlerësohen si të sakta dhe të besueshme.

Përveç kësaj, ne gjithashtu kemi aplikuar një qasje multimodale ndaj analizës (Kress & Van Leeuwen, 2001). Multimodaliteti i referohet të kuptuarit se krijimi i kuptimit nuk kufizohet vetëm në tekst, por mund të përcillet përmes mënyrave të ndryshme semiotike, duke përfshirë ndërveprimin e tekstit dhe imazhit. Për ta ilustruar, figura 2 më poshtë, e marrë nga libri i Biologjisë së klasës së dhjetë që analizuam, ilustron se si imazhet dhe teksti punojnë së bashku në procesin e krijimit të kuptimit.

5 Postimi në Facebook nga Elena Gjika, [Njoftim për prindërit dhe komunitetin e shkollës](#).

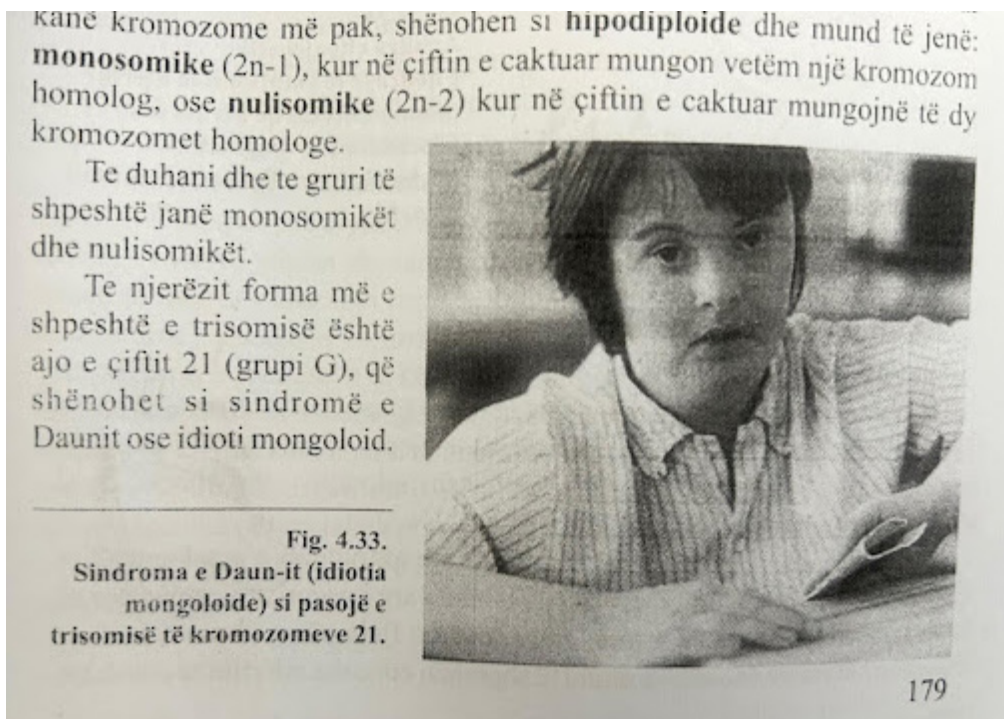

Figura 2 fragment dhe imazh nga Biologjia e klasës së dhjetë (Biologjia 10, f.179)

Siç tregon figura 2, Sindroma Down përkthehet në shqip si "idiotizëm mongoloid" dhe shoqërohet me një imazh të një individi me këtë gjendje. Shpjegimi në faqen tjetër vazhdon për të lidhur disa karakteristika me individët:

Personat e tillë sipas pamjes së fytyrës dhe syve i përngajnë racës mongole, ndërsa janë me ngecje të madhe mentale, me rritje të shkurtër, truri i zvogëluar dermatoglifet (vijat e dorës, të këmbës karakteristike dhe jetojnë më së shumti 10-15 vjet. (Biologjia 10, f. 180)⁶

Kombinimi multimodal i tekstit dhe imazhit në këtë fragment paraqet një përfaqësim shumë problematik dhe stigmatizues të individëve me Sindromën Down. Referenca për "ngjan me racën mongoloide", që shoqëron ilustrimin, bazohet në një gjuhë fyese racore. Bëhet fjalë për klasifikime racore të vjetruara dhe pseudoshkencore krejtësisht të papranueshme nga standardet bashkëkohore. Në mënyrë të ngjashme, përdorimi i termit "prapambetje mendore" në vend të gjuhës dinjitoze dehumanizon individët. Përshkrimet e thjeshtuara si "rritje e shkurtër" dhe "tru i zvogëluar" janë reduktuese, duke u fokusuar vetëm në deficitet e perceptuara. Teksti është gjithashtu i pasaktë nga pikëpamja mjekësore kur thuhet se ata jetojnë jo më shumë se 10 deri në 15 vjet: kujdesi shëndetësor modern lejon një përmirësim të ndjeshëm të jetëgjatësisë për individët me sindromën Down.

6 English translation: "Such individuals, based on the appearance of their face and eyes, resemble the Mongoloid race, and they suffer from severe mental retardation, have short stature, a reduced brain, characteristic dermatoglyphs (fingerprints and foot patterns), and typically live for 10-15 years."

Me anë të kësaj qasjeje të kombinuar cilësore - CDA dhe multimodaliteti - që ne kemi analizuar diskriminimin siç përcaktohet në raport në seksionin 3. Duke bërë këtë, ne analizuam 14 tekste që përdoren aktualisht në arsimin e mesëm të lartë, veçanërisht në fusha të ndryshme studimi në klasat 10, 11 dhe 12. Detajet e plotë bibliografike të materialeve të rishikuara janë dhënë në shtojcën 1 në fund të raportit. Shumica e lëndëve përdorin tekste shkollore të përditësuara midis 2018 dhe 2021. Megjithatë, kurrikula e biologjisë ende mbështetet në burime të vjetruara nga viti 2009 dhe 2012. Përzgjedhja e teksteve shkollore që i përkasin historisë, biologjisë, psikologjisë dhe edukatës qytetare, pjesërisht sepse në krahasim me lëndët e tjera, këto lëndë kishin më shumë gjasa të përmbajnë gjuhë përshkruese, duke iu nënshtruar përfaqësimeve subjektive dhe diskriminimit. Më pas të dhënat e mbledhura u renditën sipas materialit të tekstit, klasës së mësimit dhe faqeve të sakta ku gjenden fragmentet fyese në tekstet shkollore. Ekipi hulumtues ofroi një huri të shkurtra interpretuese për secilin prej fragmenteve, të cilat kaluan përmes një procesi rishikimi. Korpusi i të dhënave mund të gjendet në shtojcën 2 të raportit. Gjetjet kryesore të studimit janë interpretuar dhe diskutuar në seksionin 4.

4 Rishikimi i teksteve shkollore

4.1 Mbledhja e të dhënave dhe kategorizimi social

Kategorizimi i të dhënave u informua drejtpërdrejt nga dëshmitë empirike të pranishme në tekstet shkollore, duke na lejuar të organizojmë gjetjet në kategori të veçanta sociale. Kjo qasje u bazua në një analizë sistematike empirike, e cila çoi në identifikimin e klasifikimeve përkatëse të përmbledhura në tabelën e mëposhtme. Siç ilustron në tabelë, kemi identifikuar gjithsej 134 raste që përfaqësojnë shkallë të ndryshme të përdorimit të gjuhës diskriminuese dhe përjashtuese. Prandaj, ne i kemi kategorizuar frazat në kategoritë e mëposhtme, të cilat i diskutojmë sipas kësaj radhe në seksionin 4.2.

Kategoritë sociale	Numri i rasteve
Gratë, stereotipet gjinore dhe patriarkalizmi	30
Stigmatizimi në bazë të moshës (fëmijë, adoleshentë dhe individë të moshuar)	17
Diskriminimi i bazuar në aftësi, paaftësi dhe pamje	20
Përfaqësimi i personave LGBTQI+	7
Ndarja e komuniteteve etnike, racore dhe të tjera joshumicë	29
Fraza të tjera të gabuara dhe/ose lidhje problematike	31

Tabela 1 Klasifikimi i mbledhjes së të dhënave në bazë të kategorive sociale

Siç e përshkruan tabela, çështjet më të përhapura lidhen me gratë, stereotipet gjinore dhe patriarkalizmin (30 raste), në vijim ndarja e komuniteteve etnike, racore dhe të tjera joshumicë (29 raste) dhe kategoria “të ndryshme”, që përfshin raste të ndryshme të gabuara apo lidhje të tjera që nuk mund të klasifikohen drejtpërdrejt në kategoritë sociale (31 raste). Diskriminimi në bazë të aftësisë, aftësisë së kufizuar dhe pamjes së jashtme, si dhe stigmatizimi në bazë të moshës, janë gjithashtu të dukshëm, përkatësisht me 20 dhe 17 raste. Ndërkohë që përfaqësimi i

personave LGBTIQ+ duket i kufizuar me 7 raste të identifikuara, është thelbësore të merret parasysh se diskriminimi shpesh ndodh përmes lëshimit dhe përjashtimit, veçanërisht në kontekste ku përfshirja e tyre do të ishte relevante dhe e nevojshme. Mungesa të tilla kontribuojnë në marginalizimin e komunitetit, duke nënvizuar një çështje më të gjerë përtej përmendjeve të qarta.

4.2 Shpjegim i shkurtër i terminologjisë në raport

Në analizimin e praktikave diskriminuese brenda tekstit, ne përdorim terma të ndryshëm për të përcaktuar forma të ndryshme të diskriminimit. Duke vepruar kështu, raporti përpiqet të shqyrtojë me kujdes mënyrën se si këto terma janë portretizuar, duke siguruar një qasje të nuancuar dhe të saktë. Prandaj, termat e mëposhtëm të përgjithshëm përvetësohen në kontekst:

- Përdorimi i gjuhës diskriminuese përfshin gjuhën që në mënyrë të hapur ose të nënkuptuar marginalizon individë ose grupe bazuar në karakteristika të tilla si raca, përkatësia etnike, gjinia, mosha, aftësia, orientimi seksual dhe/ose ndonjë karakteristikë tjetër e mbrojtur. Ky lloj gjuhe ruan përjashtimin dhe stereotipet negative, shpesh duke përforcuar hierarkitë sociale (Fairclough, 1995).
- Paragjykimi manifestohet si gjykime të paramenduara dhe shpesh të pafavorshme, të shprehura drejtpërdrejt ose në mënyrë delikate përmes ligjëritimit.
- Paragjykimi është i dukshëm kur gjuha favorizon ose neglizhon një grup ndaj një tjetri, qoftë haptazi ose përmes mospërfilljes, duke rezultuar në një përfaqësim të pabalancuar (UNESCO, 2024).
- Gjuha jo-përfshirëse dështon të pranojë ose respektojë diversitetin e identiteteve, duke përforcuar kështu përjashtimin në vend që të nxisë ndjenjën e përkatësisë.
- Së fundmi, stereotipet përfaqësojnë besime të thjeshtuara mbi një grup, të përhapura përmes gjuhës që përjetëson role ose attribute fikse bazuar në karakteristikat e perceptuara.

4.3 4.3 Manifestimet e diskriminimit në tekstet arsimore: Një ekzaminim kritik

4.3.1 Përfaqësimi i grave, stereotipet gjinore dhe hierarkitë patriarkale

Analiza dhe diskutimi

Gjetjet në lidhje me rolet gjinore dhe përdorimin e gjuhës kundrejt grave në tekstet shkollore pasqyrojnë perceptime të cekura dhe kufizuese për rolin e gruas në shoqëri. Diskursi mbizotërues për gratë në tekstet shkollore dominohet nga (1) përdorimi i gjuhës seksiste, (2) përforcimi i stereotipeve gjinore, (3) qëndrueshmëria e gjinisë dhe (4) pozicionimi i nënshtruar i grave në strukturën tradicionale të familjes. Duhet theksuar se ka një mungesë të qartë të një kritike strukturore feministe në tekstet shkollore, e cila është e nevojshme për të zbuluar shkaqet rrënjësore të disa frazave që përshkruajnë gratë dhe rolet e tyre të perceptuara në shoqëri. Një qasje e tillë është kritike për adresimin e vazhdimësisë së pabarazive ekzistuese.

Vëzhgimi i parë konsiston në raste të shumta nëpër tekste të ndryshme shkollore ku gratë diskriminohen në mënyrë eksplicite nëpërmjet përfaqësimeve që lidhin gjininë e tyre me dobësi dhe kufizime specifike. Veçanërisht ilustrues në këtë drejtim është paragrafi i mëposhtëm i tekstit të Edukatës Qytetare për klasën e dhjetë:

“Puna gjatë orëve të vona të natës kërkon më shumë garanci për një transport të sigurt për femrat, me qëllim që të mos bëhen objekt i dhunës. Megjithatë, doktorët, pavarësisht nga gjinia e tyre, kryejnë turnin e natës dhe ofrojnë shërbim për ata që kanë nevojë.” (Edukatë Qytetare 10: 59).

Teksti imponon cenueshmëri mbi gratë duke pohuar, në këtë rast, se mjeket femra kërkojnë transport të posaçëm për të parandaluar që ato të bëhen viktimat e dhunës seksuale ose e ndonjë dhune tjetër. Ndërsa identifikon sigurinë si një shqetësim të vërtetë për gratë, veçanërisht gjatë natës, diskursi i atribuon gratë me karakteristika dobësie dhe në nevojë të vazhdueshme për mbrojtje, duke reduktuar në të kundërt autonominë e tyre dhe, si rrjedhojë, duke i pozicionuar ato si më të varura nga masat e jashtme të sigurisë sesa burrat. Duke mos adresuar në mënyrë të barabartë nevojën për siguri për gratë nga një analizë kritike feministe, teksti përjetëson përdorimin e gjuhës seksiste. Në vend të kësaj, nevoja për masa sigurie nuk buron nga cenueshmëria e natyrshme e grave, por nga strukturat patriarkale që normalizojnë dhunën dhe objektivizimin me bazë gjinore. Si e tillë, gjuha nuk arrin të njohë mungesën e sigurisë së grave si pasojë e normave shoqërore që i seksualizojnë dhe marginalizojnë ato, dhe jo një karakteristikë e vetë grave.

Kjo kritikë strukturore, e cila është thelbësore për një kuptim të ndërlidhur që trajton shkakun rrënjësor të këtyre mekanizmave shoqërorë, nuk është nënvizuar siç duhet në asnjë nga tekstet që kanë të bëjnë me gratë dhe sigurinë e tyre. Gjuhë të tjera seksiste që gjenden nëpër tekste janë paraqitur në korpus (Shtojca 2). Gjuha seksiste është e lidhur ngushtë me vëzhgimin e dytë kyç në lidhje me portretizimin e gruas dhe gjinisë në tekstet shkollore, që lidhet me përforcimin e stereotipeve gjinore. Përhapja e stereotipeve gjinore nëpër kontekste të ndryshme në tekstet shkollore tregon se sa të rrënjosura janë rolet gjinore në thelbin e normave shoqërore të Kosovës. Për shembull, një pasazh në tekstin e Biologjisë së klasës së dymbëdhjetë paraqet në mënyrë të dukshme pritshmëritë shoqërore për djemtë dhe vajzat që në moshë të re kur thuhet se “djemtë zakonisht luajnë me kamionë, ndërsa vajzat me kukulla”. I shoqëruar me një ilustrim vizual, teksti përforcon një pamje binare të roleve dhe sjelljeve gjinore me aktivitetin e djemve në dukje më aktiv (ata janë në këmbë, duke luajtur në atë që duket të jetë në oborr me babanë e tyre) dhe sjelljen e vajzës më të urtë.

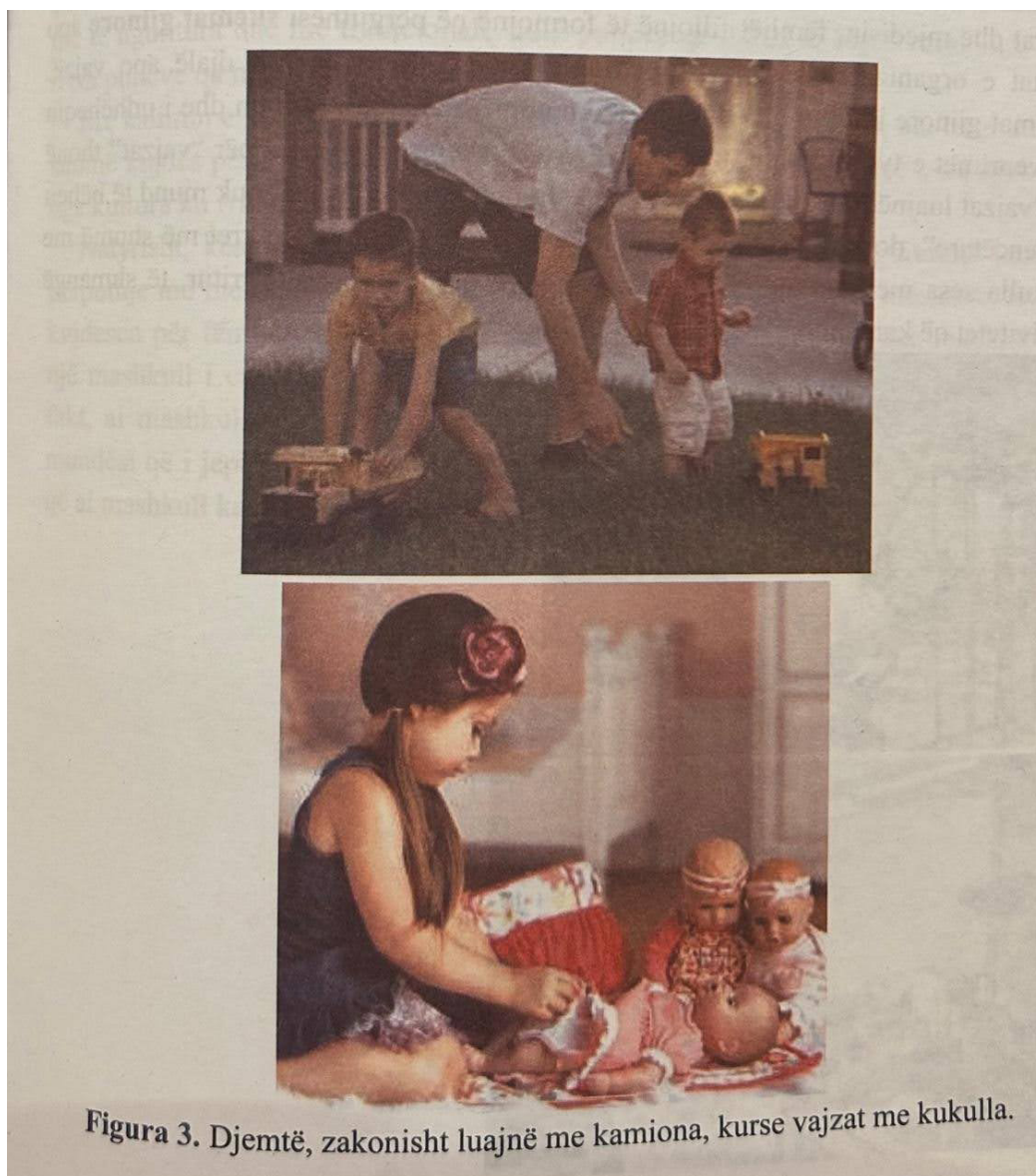

Figura 3. Djemtë, zakonisht luajnë me kamiona, kurse vajzat me kukulla.

Figura 3 Portretizimi i stereotipeve gjinore në një tekst shkollor të biologjisë (Biologjia 12, f. 367)

Shembuj të tjerë të shumtë paraqesin sjelljen gjinore që në moshë të re si një pritshmëri normative. Kjo është veçanërisht e dukshme në frazën e mëposhtme: "Vajzat flasin më shumë, shtyhen më pak dhe kanë prirje të rrijnë dyshe-dyshe". Përforcimi i pritshmërive shoqërore nga prindërit për të nxitur sjelljen e perceptuar normative është e dukshme në deklaratën, "Prindërit, mësuesit dhe të tjerët janë të prirur të promovojnë sjellje që përputhen me gjininë - duke inkurajuar butësinë dhe konformitetin tek vajzat, ndërsa duke nxitur forcën dhe vendosmërinë te djemtë". Ky model i përforcimit të roleve tradicionale gjinore përmes tekstit dhe imazhit ishte i përhapur në tekstet shkollore. Shembuj shtesë që ilustrojnë më tej se si stereotipe të tilla paraqiten si të qenësishme për djemtë dhe vajzat që në moshë të re, mund të gjenden edhe në tekstet shkollore të psikologjisë. Shprehja në librin e Psikologjisë së klasës së njëmbëdhjetë, se ekziston një besim se "të qash është e papërshtatshme për burrat" (100) thirret në stereotipave të ngjashme gjinore. Shembuj të tjerë se si sjellja stereotipike e grave dhe burrave përforcohet përmes teksteve të arsimit të mesëm mund të gjenden në korpus (Shtojca 1).

Vëzhgimi i tretë ka të bëjë me këmbënguljen e qëndrueshmërisë gjinore. Edhe pse në shikim të parë, seksi dhe gjinia përcaktohen si koncepte të dallueshme në tekstet e ekzaminuara të biologjisë (klasa 12, klasa 10 dhe klasa 11), pas një analize më të afërt, gjinia është përshtatur në një konstrukt të ngurtë binar të kufizuar në kategoritë e gjinisë femërore ose mashkullore me qëndrueshmëri si një supozim i paracaktuar. Nocioni i identitetit gjinor fiks si një e vërtetë e paramenduar ndeshet fuqishëm në tekstin e mëposhtëm:

Në moshën 3 vjeçare, ata arrijnë të kuptojnë edhe pandryshueshmërinë e gjinisë, që do të thotë se e kuptojnë edhe pandryshueshmërinë e gjinisë, që do të thotë se e kuptojnë që gjinia nuk mund të ndryshohet dhe se gjithmonë do të jenë djem apo vajza. (Në bold origjinal, Biologjia 12: 366).

Duke zgjedhur të vihet me shkronja të zeza termi "pandryshueshmëri gjinore" autorët* me sa duket i japin autoritet më të madh nocionit të gjinisë si një koncept fiks, i pandryshueshëm. Në vend që të informojnë lexuesit me studimet e fundit mbi klasifikimet gjinore dhe njohuritë bashkëkohore që vënë në dyshim gjininë si një konstrukt fiks, autorët e kufizojnë diskutimin e tyre në përshkrimin e një kategorie të tretë, veçanërisht androgjininë. Megjithatë, duke vepruar kështu, ata stërthjesh-tojnë konceptin dhe paraqesin kuptimin e androgjinisë në terma të pasaktë, të shoqëruar me një shembull ilustrues krejtësisht të papërshtatshëm:

Një person që ka tipare edhe mashkullore, edhe femërore quhet androgjen. Për shembull, në SHBA sot, një femër (ose një mashkull) që është e ndjeshme ndaj të tjerëve, e kujdesshme dhe shprehëse e emocioneve (tradicionalisht trajta femërore) dhe është gjithashtu e forte, e pavarur dhe garuese (trajta mashkullore) do të konsiderohej të ishte androgjene, Figura 1 (Biologji 12: 365).

dhe shprehëse e emocioneve (tradicionalisht trajta femërore) dhe është gjithashtu e fortë, e pavarur dhe garuese (trajta mashkullore) do të konsiderohej të ishte androgjenë, **Figura 1.**

Figura 1. Femra garuese në sportin që konsiderohet mashkullor – boksi.

Rolet gjinore ndryshojnë sipas kohëve, kulturave dhe vendeve. Nuk ka dyshim se ajo që pritej nga gratë në vitet shtatëdhjeta ka ndryshuar, edhe pse gratë përgjithësisht, vazhdojnë të kenë rolin kryesor në mirëmbajtjen e shtëpisë dhe në kujdesin për anëtarët e familjes, **Fig. 2.**

Figura 4 Ilustrimi që shoqëron përkufizimin e androgjinisë (Biologjia 12, f. 365)

Mbështetja në normat tradicionale gjinore për të përcaktuar androgjininë minon të kuptuarit progresiv të gjinisë dhe të sjelljeve që nuk lidhen as nga seksi as gjinia, por nga preferencat personale.

Vëzhgimi ynë i katërt dhe i fundit në lidhje me portretizimin e grave ka të bëjë me forcimin e normave patriarkale që i paraqesin gratë si natyrshëm të varura ndaj burrave dhe kryesisht të angazhuara në rolet shtëpiake. Deklarata e paraqitur në figurën 4 është një shembull par excellence se si mbahen normat e familjes patriarkale përmes teksteve shkollore, kur theksohet se "gratë në përgjithësi vazhdojnë të kenë rolin parësor në mirëmbajtjen e familjes dhe kujdesin për anëtarët e familjes". ([...] Gratë vazhdojnë të kenë rolin kryesor në mirëmbajtjen e shtëpisë dhe në kujdesin e [...] familjes," Biologji, klasa 12: 365). Një çështje kritike, siç u përmend më herët, është mungesa e kritikës strukturore feministe brenda gjuhës së tekstit shkollor, e cila natyralizon rolet e grave në riprodhim dhe kujdes pa vënë në dyshim sistemin themelor patriarkal. Ky normalizim e kornizon status quo-në si një realitet të qenësishëm dhe jo si pasojë e konstrukteve historike dhe sociale që kufizojnë rolet e grave në detyrat shtëpiake. Me fjalë të tjera, përderisa deklarata në vetvete

nuk është në thelb seksiste, duke pasur parasysh realitetin social në Kosovë ku gratë me të vërtetë kryejnë pjesën më të madhe të punës shtëpiake dhe të kujdesit, mungesa e kritikës strukturore nuk arrin të sfidojë apo kontekstualizojë pse ky realitet vazhdon dhe e mirëmbanë dhunën. Një shembull tjetër i veçantë vjen nga ushtrimet e të menduarit kritik në librin e Biologjisë së klasës së 12-të, të cilat justifikojnë në mënyrë të nënkuptuar autoritetin e burrit mbi zgjedhjet e karrierës së grave. Në seksionin e të menduarit kritik në faqen 371, pyetja, 'Nëse motra juaj dëshiron të bëhet pjesë e ushtrisë ose policisë, çfarë do të mendonit për këtë gjest?' mbart të paktën dy implikime themelore. E para është që dikush ka të drejtën e autoritetit ose gjykim për zgjedhjen e karrierës së një motre. Së dyti, ai e kornizon një vendim të tillë jo si një ndjekje legjitime karriere, por më tepër një 'gjest' i thjeshtë, duke banalizuar seriozitetin e zgjedhjes. Përdorimi i fjalës 'gjest' në vend të 'zgjedhjes' pakëson agjencinë e grave, duke nënkuptuar se ndjekja e një karriere të tillë është disi një akt performues, e jo një vendim i vlefshëm autonom.

Gjuha seksiste, paragjykimet gjinore dhe të drejtat e njeriut

Analiza ka treguar se tekstet shkollore në Kosovë vazhdojnë të mbështeten në botëkuptimet seksiste dhe binare në gjuhën dhe imazhet e tyre. Seksizmi dhe paragjykimi gjinor i gjetur në tekst është në kundërshtim të drejtpërdrejtë me standardet e të drejtave të njeriut dhe përpjekjet e aktivistëve nga OJQ-të, organizatat e të drejtave të njeriut dhe individë të tjerë për të arritur një shoqëri gjithëpërfshirëse në Kosovë, në të cilën të gjithë individët përfaqësohen me përkatësi dhe dinjitet të barabartë dhe respekt. Për të arritur këtë, është thelbësore që tekstet shkollore të evoluojnë me material edukativ që u mundëson nxënësve të vejnë në dyshim dhe të sfidojnë kufizimet e vendosura nga normat tradicionale.

4.3.2 Stigmatizimi në bazë të moshës: përfaqësimi i fëmijëve, adoleshentëve dhe personave të moshuar

Analiza dhe diskutimi

Një vëzhgim domethënës i ekipit hulumtues gjatë analizimit të teksteve kishte të bënte me portretizimin diskriminues të individëve të caktuar në bazë të moshës së tyre, që përmendet në termat e moshës. Në këtë raport, ne përshtatemi me përkufizimin e konceptit siç shpjegohet nga Organizata Botërore e Shëndetësisë (OBSh), e cila thotë se, "Moshë i referohet stereotipeve (si mendojmë ne), paragjytimeve (si ndihemi) dhe diskriminimit (si veprojmë) ndaj të tjerëve ose vetes në bazë të moshës."⁶ Ndërsa aktualisht moshë shpesh lidhet me grupet e popullsisë më të vjetër, siç shihet në mediat sociale,⁷ çdo lloj përshkrimi përgjithësues ose

6 OBSh (2024), [përkufizimi i moshës](#).

7 Një shembull është faqja e mediave sociale në Instagram, [Ageist](#)

thelbësor për një grupmoshë është moshimi (ageism) dhe mund të konsiderohet si problematik. Korpusi i të dhënave përbëhet nga formulime të shumta që përshkruajnë individë nga kategori të caktuara moshash në mënyra stereotipizuese ose të përgjithësuara, si në mënyrë të nënkuptuar ashtu edhe në mënyra më të hapura. Kjo përfshin formulime diskriminuese kundrejt (1) fëmijëve, (2) adoleshentëve dhe (3) grupeve të brezit të vjetër.

Grupmosha e parë që i nënshtrohet formave të moshimit (ageism) në tekstet shkollore janë fëmijët. Referenca tekstuale në lidhje me pozitën dhe rolin e fëmijëve në familje dhe në shoqërinë e gjerë është vërejtur të jetë problematike në disa raste. Edhe pse në shumicën e teksteve shkollore që përbëhen nga materiale edukative për fëmijët, të drejtat e fëmijës nënvizohen në mënyrë të prerë (shih për shembull Biologji 12, Biologji 11, Sociologji 11, etj.), disa formulime mbeten të rrënjosura thellë në nocione të vjetruara dhe madje të dëmshme. Një shembull se si teksti mund të përjetësojë në mënyrë të nënkuptuar besimin se autoriteti prindëror justifikon disiplinën fizike vjen nga teksti shkollor i Sociologjisë së klasës së njëmbëdhjetë. Ndërsa e kontekstualizuar në një seksion që edukon studentët për dhunën në familje (114), fjalia “fëmijët shpesh u nënshtrohen rrahjeve ‘legjitime’ të prindërve të tyre, në mënyrë të nënkuptuar përcjell se rrahjet ende mund të justifikohen nga disa si legjitime, gjë që nuk ndodh kurrë dhe duhet shmangur në tekstet arsimore. Për më shumë referenca problematike për fëmijët, shihni Shtojcën 1.

Kategoria e dytë e individëve që i nënshtrohen moshës në tekstet shkollore janë adoleshentët. Faza e mëposhtme nga teksti shkollor i klasës së dhjetë i Edukatës Qytetare është një shembull konkret se si u atribuohen adoleshentëve karakteristikat stereotipizuese të sjelljes sociale:

“Shpesh vëmë re në bare dhe vende publike grupe të rinjsh që kanë dalë për të biseduar dhe për të kaluar ore të këndshme në shoqërinë e përbashkët, por në fakt të gjithë janë duke parë celularët e tyre” (Edukatë qytetare 10: 65).

Kjo deklaratë e redukton sjelljen e adoleshentëve në një stereotip negativ duke i portretizuar ata si të paangazhuar dhe të painteresuar për ndërveprime kuptimplotë me bashkëmoshatarët e tyre. Teksti jo vetëm që nuk pranon rolin e teknologjisë në komunikimin modern, veçanërisht tek adoleshentët, ai i atribuon karakteristikat subjektive dhe negative të gjithë grupmoshës, duke tjetërsuar në këtë mënyrë vetë nxënësit për të cilët është synuar materiali edukativ. Shumë referenca të tjera tekstuale që i reduktojnë adoleshentët në një klishe mund të gjenden nëpër tekste të ndryshme shkollore (shih korpusin e të dhënave në Shtojcën 1).

Mund të thuhet se kategoria më e prekur nga perceptimet moshore në tekstet shkollore janë brezat e vjetër, të cilët janë caktuar në pozicione të përcaktuara ngushtë brenda shoqërisë dhe strukturave familjare. Në vend që të nxisin kuptime të nuancuara dhe gjithëpërfshirëse se si gjeneratat e vjetra mund ta përjetojnë jetën, tekstet shkollore shpesh shfaqin pikëpamje të njëanshme për plakjen, siç

tregon paragrafi i mëposhtëm:

“Nëse dikush ka shëndet të mirë, nuk është i shqetësuar për financat, ka marrëdhënie të mira me familjen dhe miqtë, bën aktivitete që e gëzojnë dhe i pëlqejnë, mosha e pleqërisë mund të jetë një periudhë e gëzueshme e jetës” (Sociologji 11: 49).

Ky paragraf ilustron se si potenciali për një jetë të përmbushur shpesh kufizohet në tekstet shkollore në një sërë kushtesh të paracaktuara. Me sa duket, kjo jo vetëm që nënkupton që individët që nuk i plotësojnë këto kritere përjashtohen nga përjetimi i gëzimit më vonë në jetë, por gjithashtu sugjeron një vizion të ngushtë se si duket kënaqësia më vonë në jetë. Përfshirja e këtij lloji të paraqitjeve tekstuale në materialin edukativ nënkupton mungesë nuance dhe kompleksiteti në mënyrën se si përçohet përmbajtja që lidhet me plakjen. Si rezultat, vetë studentët mund të dekurajohen nga përfshirja në të menduarit kritik dhe eksplorimi i perspektivave alternative për jetën në faza të ndryshme. Shembuj të tjerë të shumtë të formulimeve të moshës mund të gjenden në korpusin e të dhënave (Shtojca 1) për shqyrtim nga lexuesi.

Gjuha e moshës (ageist language), stereotipet dhe diskriminimi

Tekstet e analizuara përfshijnë stereotipe të shumta të lidhura me grupmosha të ndryshme. Kërkohet një rivlerësim i balancuar i referencës tekstuale të kategorive të ndryshme të moshave nëse synohet të distancohet materiali arsimor nga nocionet e hapura subjektive dhe të thjeshtuara mbi moshën dhe plakjen.

4.3.3 Diskriminimi i bazuar në pamjen fizike, aftësinë dhe aftësinë e kufizuar

Analiza dhe diskutimi

Provat empirike të mbledhura përgjatë teksteve të analizuara kapin tri korniza kryesore diskriminuese që marginalizojnë individët bazuar në pamjen e tyre fizike, aftësitë intelektuale dhe/ose tiparet e tyre të personalitetit, duke përforcuar stereotipe të dëmshme dhe tregime përjashtuese. Së pari, tekstet shkollore përjetësuan lidhje të thjeshtuara midis tërheqjes fizike të perceptuar të individëve dhe statusit dhe dëshirueshmërisë së tyre shoqërore në shoqëri. Veçanërisht ilustrues i këtij keqkuptimi është paragrafi i mëposhtëm i librit shkollor të Psikologjisë për klasën e dymbëdhjetë:

“Nëse për shkak të gjeneve, ju keni një trup dhe fytyrë tërheqëse, shumë njerëz mund të jenë të buzëqeshur përkundrejt jush, t’ju ftojnë nëpër festa dhe të përpiqen të bëhen miq me ju” (Psikologjia 12 Shkenca shoqërore natyrore: 26).

Teksti e mbështet deklaratën e tij në një gabim logjik që vendos një lidhje të drejt-përdrejtë midis tërheqjes fizike të perceptuar dhe pranimit shoqëror. Duke sugjeruar se kjo lidhje është disi përcaktues kryesor i vlerës shoqërore dhe pozitës së dikujt në shoqëri, teksti redukton lidhjet komplekse njerëzore në gjykime të bazuara në pamjen e jashtme. Ky inkuadrim jo vetëm që është i papranueshëm për të përforcuar standardet e dëmshme të bukurisë, duke përjashtuar në këtë mënyrë ata që nuk përputhen me normat arbitrare të bukurisë. Përkundrazi, duke e paraqitur këtë lidhje si një të vërtetë absolute, minon rolin e teksteve arsimore për të kultivuar mendimin kritik tek studentët dhe për të kuptuar nuancat. Raste të tjera që lidhin pamjen fizike me shoqërueshmërinë janë, për shembull, “pamja fizike e një personi ka një efekt të madh në mënyrën se si të tjerët e perceptojnë atë” (Psikologjia 11, Shkencat natyrore: 124). Shembuj të tjerë po aq të përhapur në tekstet shkollore përjetësojnë lidhjet midis bukurisë dhe inteligjencës:

“Njerëzit ndihen më mirë me veten e tyre, kur shoqërohen me njerëz të cilët të tjerët i konsiderojnë si të dëshirueshëm. Ne shpesh i konsiderojmë ata që janë fizikisht të bukur si më interesantë, më socialë, më inteligjentë, më të këndshëm etj...” (Psikologjia 11: 124)

Në të vërtetë, në këtë shembull, teksti jo vetëm që lidh shoqërueshmërinë me atributet fizike, por gjithashtu e shtrin këtë lidhje me tipare të tilla si inteligjenca, mirësia dhe vlera personale. Për më tepër, mënyra se si këto implikime janë inkuadruar brenda teksteve shkollore përforcon sistemet sipërfaqësore të vlerave në vend që t’i sfidojë ato në mënyrë kritike. Kjo mungesë e nuancave në kontekstin arsimor nuk është vetëm problematike pasi përjetëson të menduarit stereotipik, por gjithashtu humbet mundësinë për të inkurajuar studentët të përfshihen në të menduarit më të thellë kritik. Kjo vlen veçanërisht kur marrim parasysh ilustrimet e shoqëruara, të cilat supozohet se ofrojnë paraqitje vizuale të këtyre vlerave të perceptuara.

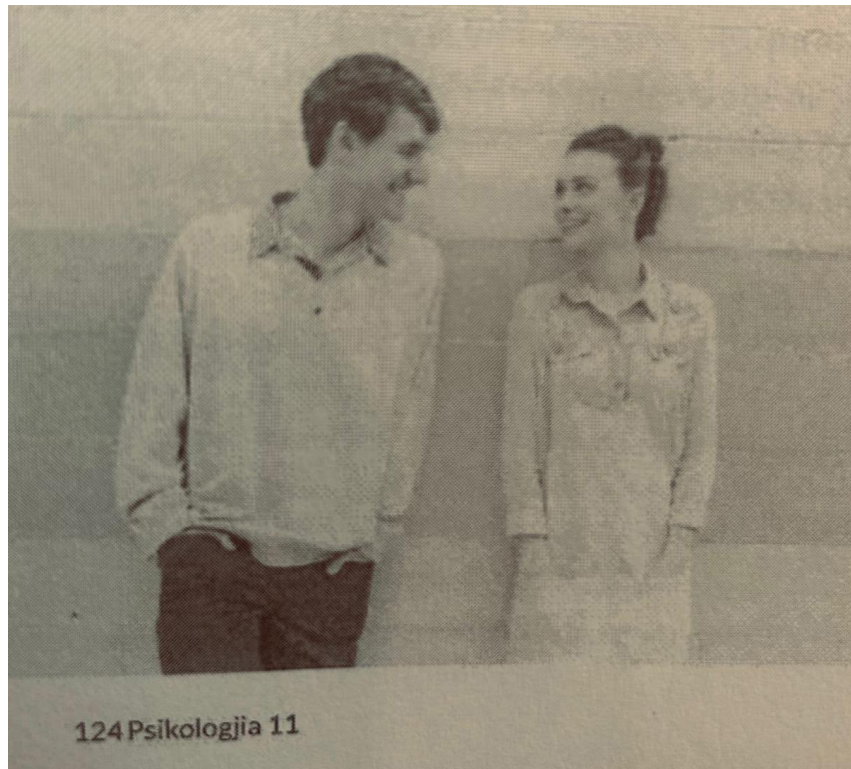

Figura 5 Ilustrimi që shoqëron tekstin në Psikologjia 11 (124)

Ndërsa imazhit i mungon një titull në tekstin shkollor, ai është vendosur dukshëm nën seksionin mbi pamjen fizike në faqen 124 të Psikologjisë 11, duke sugjeruar kështu që ai përfaqëson vizualisht karakteristikat e përshkruara në tekstin shoqërues.

Gjuha që diskriminon si në mënyrë të hapur ashtu edhe në mënyra më të nënkuptuara, bazuar në aftësitë intelektuale dhe/ose paaftësitë, është gjithashtu e përhapur në tekstet shkollore, të cilat i kemi demonstruar qartë më herët në raport në lidhje me përshkrimin e individëve me Sindromën Down (shih seksionin 3). Në anën e kundërt, sugjerimet e epërsisë bazuar në aftësitë intelektuale të (grupeve) njerëzve janë po aq të dukshme në tekstet përkatëse. Frazat tilla si përshkrimi i mëposhtëm në lidhje me reagimet e individëve ndaj evolucionit të shpejtë të shoqërive, "Për një vëzhgues të zakonshëm, për një person pa njohuri shkencore, ndryshimet janë aq të shpejta dhe të papritura sa shkaktojnë ankth tek ata". Nënkuptimi se dikush duhet të zotërojë njohuri shkencore për të përballuar ndryshimin në shoqëri nuk është vetëm faktikisht i pasaktë. Ai gjithashtu favorizon ata me kredenciale akademike mbi të tjerët në një mënyrë që është njëkohësisht e pabarabartë dhe e palogjikshme. Në një kontekst edukativ, këto formulime nxisin narrativa elitiste dhe hierarki të dëmshme që marginalizojnë individë me aftësi të ndryshme ose me aftësi mesatare, duke promovuar një perceptim të atyre me njohuri të specializuara si superiorë ndaj të tjerëve. Të gjitha formulimet që kanë të bëjnë me këtë lloj diskriminimi janë kataloguar sistematikisht në korpusin e të dhënave të vendosura në Shtojcën 1.

Së fundi, stereotipet e bazuara në tipare të personalitetit, suksesit dhe/ose profesionit përfshijnë përgjithësime që përforcojnë nocionet se vetëm disa lloje të veçorive të individëve janë të vlefshme në shoqëri ose meritojnë respekt. Ashtu si shembulli i mëparshëm, shembulli i mëposhtëm nga teksti shkollor i Sociologjisë së klasës së dymbëdhjetë krijon në mënyrë të ngjashme lidhjet midis suksesit dhe pozitës shoqërore:

Është gjerësisht e pranueshme se në çdo shoqëri njerëzve me sukses më të lartë u sigurohet statusi dhe respekti më i lartë shoqëror, ndërsa atyre me sukses më të ulët, statusi më i ulët." (Sociologji 12: 110)

Përveç promovimit të një perceptimi të ngurtë të suksesit duke e barazuar atë me pozitën dhe respektin shoqëror, këta shënues tradicionalë janë në kontrast me tipare në dukje më pak tradicionale si kreativiteti. Veçanërisht, tekstet shkollore miratojnë një përshkrim më negativ të individëve me pika të forta të personalitetit alternativ. Veçanërisht ilustrues në këtë drejtim është përshkrimi i njerëzve kreativë në librin e Psikologjisë të klasës së dymbëdhjetë:

"Në anën negative ata priren të kenë ego të madhe, e cila i bën të pandjeshëm ndaj nevojave të të tjerëve. Ata mund t'i arrijnë qëllimet e tyre në kurriz të të tjerëve dhe mund të jenë kaq të përfshirë në punën e tyre, sa të përjashtojnë të tjerët." (Psikologjia 12: 79)

Megjithëse teksti shkollor ia atribuon këtë përshkrim 'studiuësve' të paemërtuar (shih faqen 78), ai neglizhon të japë emrat e studiuësve ose detaje rreth kohës dhe mënyrës së kryerjes së studimit. Për nga përmbajtja e tij, teksti jo vetëm përgjithëson personat kreativ, por edhe patologjizon krijimtarinë duke e lidhur me tipare negative si egocentrizmi dhe pandjeshmëria. Kjo mund të krijojë një portretizim njëdimensional dhe stereotip të krijimtarisë që i dekurajon nxënësit në çdo mjedis arsimor të identifikohen si personalitete kreative, të përqafojnë talentet e tyre dhe të ndjekin aktivitete kreative. Imazhi shoqëruar i një bananeje të kaltër të mbishkrimit thjesht me fjalën "ndryshe" sjell në perspektivë të qartë se si kreativiteti paraqitet si diçka jonormale, dhe kështu e padëshirueshme (shih figurën 6).

Figura 6 teksti shoqërues i imazhit për njerëzit kreativë (Psikologjia 12: 79)

Atributet fizike, aftësia dhe diskriminimi

Duke marrë parasysh të dhënat e analizuara, është evidente se disa nga tekstet shkollore kontribuojnë në një portretizimi të shtrembëruar të vlerës individuale të lidhur me tregues sipërfaqësorë të identitetit social. Në vend që të ofrojë përmbajtje edukative që vë në pikëpyetje idetë e paracaktuara rreth standardeve të bukurisë ose suksesit, duke inkurajuar një kuptim më të shumëanshëm dhe kompleks të identitetit njerëzor, teksti përforcon hierarkitë shoqërore dhe i marginalizon ata që janë jashtë pritshmërive normative. Prandaj është thelbësore që këto materiale edukative të rishikohen për të ecur përpara në mënyrë që të sigurojnë që nxënësit të ekspozohen ndaj një perspektive më gjithëpërfshirëse dhe të nuancuar mbi vlerën individuale.

4.3.4 Përfaqësimi i personave LGBTQI+

Manifestimi i diskriminimit ndaj personave LGBTQI+, siç pasqyrohet në të dhënat e mbledhura, merr tri forma kryesore në tekstet shkollore të analizuara: paragjykim i hapur, paragjykim i nënkuptuar dhe përjashtim përmes mospërfshirjes. Kuptimi i parë përbëhet nga manifestime të hapura të përjashtimit, në të cilat çdo përmendje e komunitetit përmban një gjuhë të dukshme nënçmuese. Formulime të shumta fyese u shfaqën nëpër tekste shkollore që përçmojnë orientimin ndaj të njëjtit seks ose identifikimin gjinor. Ashtu si në shembujt e treguar në seksionin 4.1.1 më sipër, përshkrimet që kanë të bëjnë me identitetin gjinor dhe orientimin seksual janë dukshëm të qarta në shprehjen e ndjenjave poshtëruese. Paragrafi i mëposhtëm i tekstit të Sociologjisë së klasës së njëmbëdhjetë është një shembull ilustrues:

Një qenie e socializuar në mënyre korrekte, në fillim të shek XXI jo vetëm që do të dijë që ekzistojnë dy sekse, që me të vërtetë nuk mund t'i ndërrosh (përfshijë ndërrhyrjet moderne mjekësore lidhur me ndryshimet e mundshme të organeve seksuale) dhe, rjedhimisht edhe dy lloje rolesh gjinore që klasifikohen sipas seksit, por duhet të dijë që ekzistojnë edhe orientime të tjera seksuale, të kundërta me seksin natyror, siç janë homoseksualiteti dhe biseksualiteti (Sociologji 11:123).

Ajo që është veçanërisht interesante për këtë paragraf është ruajtja e klasifikimeve binare të bazuara në biologji si përcaktuesi kryesor i identitetit gjinor dhe orientimit seksual, duke pranuar njëkohësisht ekzistencën e preferencave të ndryshme seksuale si “në kundërshtim me seksin natyror”. Formulimi i përdorur në këtë paragraf nënkupton se ekzistojnë vetëm dy role gjinore, të cilat janë të lidhura pazgjidhshmërisht me seksin e dikujt, pavarësisht nga “ndërrhyrjet moderne mjekësore që lidhen me ndryshimet e mundshme në organet seksuale”. Në këtë mënyrë, teksti sfidon hapur vlefshmërinë e ricaktimit seksual dhe identiteteve jobinore, duke kundërshtuar kështu pikëpamjet më gjithëpërfshirëse të identitetit gjinor dhe orientimeve seksuale si konceptualizime fluide dhe të ndryshme. Një shembull tjetër që përshkruan të njëjtin lloj formulimi problematik mund të gjendet në paragrafin e mëposhtëm:

Çdo gjë do të ishte mire nëse identifikimi i identitetit gjinor të ishte kaq i thjeshtë [...] ku njeriu thjesht e kuptonte se ishte mashkull apo femër dhe sillej në mënyrën e duhur siç kërkonte familja dhe shoqëria (Sociologji 11: 122).

Teksti është i qartë në pohimin e tij subjektiv se “çdo gjë do të ishte mirë” nëse individët do të pranonin gjininë e tyre si mashkull apo femër dhe do të ishin në pajtim me atë që paraqitet si “sjellje e duhur” siç pritet nga familja dhe shoqëria. Ky mentalitet e redukton spektrin e gjerë të shprehjeve gjinore në një “padukuri” dhe përçarje në një shoqëri ndryshe të rregullt. Teksti tjetër i përshtatur si diskriminim i qartë kundrejt personave LGBTQI+ është kataloguar në korpusin e të dhënave në Shtojcën 1.

Një paragjykim më i theksuar kundrejt personave LGBTQI+ evidentohen gjithashtu nëpër tekste shkollore. Ky lloj paragjykimi shpesh kryhet në forma më pak të hapura dhe shpesh është rezultat i normave dhe koncepteve të brendshme të shoqërisë.⁸ Një shembull mund të gjendet në tekstin e Sociologjisë së klasës së njëmbëdhjetë, ku thuhet se “Kohët e fundit këto çifte kërkojnë që, në mënyrë legale, të adaptojnë fëmijë për të formuar familje “të vërtetë” (Sociologji 11: 113). Duke vendosur termin vërtetë në thonjëza sugjerojnë skepticizëm ndaj familjeve të të njëjtit seks duke nënkuptuar se struktura e tyre familjare nuk është legjitime. Kjo formë paragjykimi përforcon idenë se vetëm familjet e formuara nga çifte heteroseksuale janë të vlefshme, duke hedhur poshtë diversitetin e strukturës së familjes. Shembulli i treguar në lidhje me debatin për Prindin 1 dhe 2 pasqyron të njëjtin lloj të diskursit diskriminues.

8 Shoqata Amerikane e Psikologjisë (APA, 2024), [paragjykim i nënkuptuar](#).

Forma e tretë e diskriminimit manifestohet përmes mospërfilljes së plotë të çdo referimi ndaj personave LGBTQI+. Në kontekste ku do të ishte e përshtatshme të diskutohej për orientimin seksual, si në tekstet e biologjisë për klasat 10, 11 dhe 12, ose nuk përmendet (biologjia 10 dhe 11), ose ka vetëm një njohje të shkurtër, sipërfaqësore të ekzistencës së orientimeve të ndryshme seksuale (biologjia 12). Për ta vënë në perspektivë, kjo shpesh është në kontrast me përkrahjet dhe shpjegimet e gjata heteronormative mbi sjelljen e adoleshentëve dhe zhvillimin seksual në lidhje me seksin e kundërt. Duke lënë mënjanë diskutimet mbi orientimet e ndryshme seksuale, tekstet shkollore nuk arrijnë të ofrojnë një platformë arsimore gjithëpërfshirëse në të cilën njihen identitetet LGBTQI+.

Paragjykimet dhe diskriminimet ndaj personave LGBTQI+

Format e përhapura të paragjykitimit dhe diskriminimit ndaj personave LGBTQI+ të evidentuara në tekstet shkollore duhet të trajtohen urgjentisht dhe të zëvendësohen me përmbajtje që paraqesin përfaqësime respektuese dhe gjithëpërfshirëse të të gjitha identiteteve. Ky rishikim nuk duhet të trajtojë vetëm heqjen e gjuhës së dëmshme, por gjithashtu të përfshijë diskutime pozitive dhe fuqizuese rreth diversitetit gjinor dhe seksual.

4.3.5 4.3.5 Tjetërsimi i identiteteve etnike dhe të portretizimi i racës

Identiteti kombëtar shqiptar përballë Tjetrit në tekstet e historisë

In resonance with other studies, which have analyzed the reproduction of national identity in textbooks, this study analyzes the binary representation of the Other (in the text of the National History textbook), the analysis of the texts related to the discipline of history reveals a tendency to portray the Other as a threat to national identity, race and nation. The authors of the history textbooks, by presenting a vision of a Shqiparocentric national history, which gives priority to the role of Shqiparëve in history and positions them in a position of threat to the Other during the various periods of the political process of the Balkans. In this construction, the historical Other is portrayed as an "enemy", aggressor or occupier, specifically in relation to the Ottoman Empire, Serbs and during the First World War, Italians and Germans. The narrative portrays a clear and unambiguous Other in the history textbooks, which has led to the marginalization of the national identity of Shqiparëve and the forced exclusion of their existence.¹⁰

9 Histori 10, 11, 12 dhe 13.

10 Shih Historia 12: 32 dhe rrëfimi për rebelimin e shqiptarëve kundër turqve osmanë, për shembull ose 190 mbi aktivitetet e Ushtrisë Çlirimtare të Kosovës (UÇK) gjatë dekadës së viteve 1990.

Një çështje tjetër kyçe me tekstet shkollore të historisë ka të bëjë me heqjen e disa kujtimeve të kontestuara ose këndvështrimeve kontradiktore për të mbështetur një vizion koheziv, por të tepërt të thjeshtuar të identitetit kombëtar. Për shembull, ndërsa teksti i Historisë së klasës së dymbëdhjetë shpjegon tërësisht ngjarjet historike në Ballkan gjatë Luftës së Dytë Botërore, ai nuk arrin të përfshihet në mënyrë kritike në narrativën e kontestuar të bashkëpunimit shqiptar me gjermanët përmes divizionit SS 'Skenderbeg', i cili diskutohet në disa histori rreth Kosovës duke përfshirë Tim Judah (2001), Raymond Detrez (1996, 1999) dhe Noel Malcolm (1999).

Paraqitja e konfliktit të Kosovës dhe ngjarjet e para të luftës në tekstet e historisë

Struktura narrative në tekstin e Historisë në faqet 190-193 (Historia 11) zhvillon fazat e ndryshme të konfliktit në Kosovë në një mënyrë që mund të perceptohet si njëdimensionale dhe çorientuese. Ajo i jep prioritet Ushtrisë Çlirimtare të Kosovës (UÇK) dhe formimit dhe veprimeve të saj si një zhvillim i hershëm në trajektoren historike të Kosovës. Theksimi i një qëndrese të veçantë heroike të Ushtrisë Çlirimtare të Kosovës kundër shtetit serb paraqitet në fazën e parë të konfliktit si "faza e parë: 1981-1990" (Faza e parë: 1981-1990), e cila përshkruan "kristalizimin e organizimit dhe ndjenjës kombëtare", duke zhvilluar një vijë mjaft të thjeshtuar dhe të drejtpërdrejtë ndërmjet protestave të Kosovës të vitit 1981 dhe formimi i UÇK-së. Kjo lidhje e falsifikuar nuk është vetëm faktikisht e pasaktë, pasi UÇK-ja nuk ekzistonte në vitet 1980, dhe u shfaq në Kosovë vetëm në mesin e viteve 1990 (Detrez 1999, Judah 2008), ajo gjithashtu përputhet me një diskurs nationalist që romantizon luftën në kurriz të pranimit të një dinamike më të gjerë socio-politike. Në të vërtetë, fokusi i tekstit është në "katër fazat" e luftës, ndërsa zmadhohet ekskluzivisht në trimërinë dhe sakrificat e perceptuara të luftëtarëve të UÇK-së, konkretisht Adem Jasharit, dhe figurave të tjera shqiptare. Diskursi nationalist është veçanërisht i dukshëm në shembullin e mëposhtëm, "UÇK-ja tregoi një trimëri të pashembullt dhe heroike kundër pushtuesit serb."¹¹ Teksa rrëfen luftën shqiptare për çlirim, teksti e minimizon konfliktin në një luftë dikotomike midis "fitimtarëve" dhe "armiqve", duke errësuar kështu viktimizimin e ndërsjellë dhe besnikërinë më komplekse. Kjo është veçanërisht e dukshme në faqen 193 kur statistikat e viktimave civile errësohen në favor të përmendjes së statistikave që kanë të bëjnë vetëm me humbjet e pësuar nga ushtarët e UÇK-së në fjalinë vijuese:

Me këtë marrëveshje përfundon edhe lufta në Kosovë e cila la pas pasoja të mëdha ashtu edhe me dëme materiale. Sipas statistikave, UÇK-ja pati rreth 1500 luftëtarë që ranë dëshmorë për lirinë e Kosovës dhe rreth 2000 të plagosur. (Histori 12: 192).

11 Shih Historia 12: 192.

Paraqitja e humbjeve të UÇK-së pa përmendje eksplicite të statistikave të ngjashme për viktimat civile, dhe mizoritë e tjera të kryera gjatë luftës ruan një vizion të shtrembëruar të luftës që mohon përvojën e vërtetë njerëzore të luftës dhe numrin e viktimave që ajo merr në jetë të njerëzve. Në të vërtetë, mungesa e statistikave të viktimave civile apo ndonjë përaftrim i humbjeve njerëzore përtej luftëtarëve të UÇK-së krijon një perceptim të zisë selektive ku pikëllimi i njerit grup njihet dhe përkujtohet ndërsa vuajtjet e tjetrit errësohen. Një përfaqësim i tillë jo vetëm që minon kompleksitetin e luftës, por gjithashtu rrezikon thellimin e ndarjeve etnike duke përforcuar narrativat të njëanshme dhe etnocentrike. Në të njëjtën mënyrë, ndërhyrja e NATO-s, si faza 5 e tekstit shkollor (fq. 192), pozicionohet si përgjigje e drejtpërdrejtë dhe vazhdimësi e përpjekjeve të UÇK-së. Ky kornizim i konfliktit çimenton një narrativë lineare dhe binare që portretizon përfshirjen ndërkombëtare si një miratim pa mëdyshje të objektivave të UÇK-së dhe jo si përgjigje ndaj shqetësimeve më të gjera humanitare.

Shkurtimisht, një rishikim që paraqet një përshkrim historik më të nuancuar dhe merr parasysh shumëllojshmërinë e perspektivave dhe përvojave të vuajtjeve të ndërlidhura është i nevojshëm për të siguruar një kuptim më të ekuilibruar të trashëgimisë së konfliktit sot. Për më tepër, çdo libër shkollor i historisë në këtë nivel të trajktores akademike të studentëve duhet të përfshijë një shqyrtim kritik se si narrativa të tilla nacionaliste mund të kontribuojnë në tensionet e vazhdueshme në vend që të përjetësojnë tregime të njëanshme të historisë.

Dukshmëria dhe përfaqësimi i komuniteteve etnike joshumicë në Kosovë

Përveç dikotomisë ne-ata, të gjithë tekstet shkollore të historisë anashkalojnë praninë historike të komuniteteve të tjera etnike në Kosovë. Pavarësisht nga identiteti shumë-etnik i deklaruar i Kosovës, roli i komuniteteve etnike joshumicë është ulur në një pozicion marginal në vend që të trajtohet në ndonjë mënyrë kuptimplotë.¹² Marrëdhëniet me serbët, për më tepër, paraqiten në mënyrë rigorozë në kushte konfliktuale. Për shembull, kur diskutohet për pozitën e shqiptarëve brenda ish-Jugosllavisë, tekstet shkollore nuk i referohen strukturave shoqërore të Kosovës si multietnike; në të kaluarën nuk përmendet përbërja e saj e larmishme etnike.¹³ E njëjta gjë vlen edhe për atë se si prezenca e gjatë historike e komunitetit rom në Kosovë fshihet nga përmendja. Ndërsa përshkruhet vetëm një herë në sociologji, d.m.th., teksti shkollor 12 përshkruan “shoqërinë multi-etnike” të Kosovës,” duke përfshirë komunitetet rom, egjiptian dhe ashkali (Sociologjia 12, shih shtojcën), librat e historisë nuk përmendin trajktoren e tyre socio-politike dhe kulturore. Ky vëzhgim vërtetoi interpretimin e teksteve shkollore si përçues të një perspektive shumë etnocentrike shqiptare të së kaluarës së Kosovës, duke lënë pak ose aspak hapësirë për zhvillimin kritik të një kuptimi më të gjerë të historisë në mesin e nxënësve, i cili pranon shumë aspekte dhe faktorë kulturorë që kontribuojnë në

12 Ato përmenden në një gamë shumë të kufizuar sferash, si për shembull fraza ku përbërja e sotme etnike e Kosovës diskutohet në librin shkollor të sociologjisë së klasës së dhjetë në faqen 24.

13 Shih seksionin “Pozita e shqiptarëve në Jugosllavi. P. r.pjekjet për të drejtat kombëtare,” History 12: 181 - 189

formën e shoqërisë kosovare sot. Në përgjithësi, tekstet shkollore të historisë i lënë mënjanë përvojat e nuancuara dhe pozicionin historik të komuniteteve të ndryshme etnike jo-shumicë që jetojnë në Kosovë.

Raca dhe stereotipet orientaliste¹⁴

Portretizimi i racës nëpër tekstet shkollore shpesh pasqyron nocione reduktuese rreth identitetit racor, të cilat janë të vjetruara dhe tepër të thjeshtuara. Për shembull, lidhja e krijuar midis tipareve të një personi me Sindromën Down dhe atyre të "racës mongoloide" është një formë racizmi që kundërshton terminologjinë moderne shkencore. Formulime të tjera problematike lidhen me portretizimet stereotipike të kulturave të tjera, duke përfshirë japonezët ose masai (në Kenia), të cilët kanë më pak gjasa të shprehin emocionet e tyre në krahasim me perëndimorët dhe grupet e tjera të popullsisë.¹⁵

Kundër këtij diskutimi, është thelbësore të rishikohen tekstet shkollore të historisë dhe materialet e tjera edukative për t'u siguruar që ato pasqyrojnë një botëkuptim gjithëpërfshirës dhe kërkime më të përditësuara historike që respektojnë heterogjenitetin e racave, kulturave dhe feve të ndryshme.

4.3.6 Formulime të tjera të papërshtatshme, lidhje jorelevante dhe gabime faktike

Nga të dhënat e mbledhura dalin në pah raste të shumta diskriminimi ku zëri i autorëve përkatës është shumë subjektiv, duke shprehur opinione personale dhe jo analiza objektive, ose duke paraqitur informacion faktikisht të pasaktë. Një rast që demonstroi të parën është teksti i mëposhtëm: "Përkunder bindjes se krijuar se njerëzit që merren me punë intelektuale jetojnë shkurt, historia njih raste që edhe ata të kenë jetuar mjaft gjatë." Problemi i kësaj fjalie qëndron në natyrën e paqartë të pretendimit "bindjes i krijuar", duke pretenduar rrejshëm se kjo ide është një paragjykim i përgjithshëm në shoqërinë tonë, gjë që nuk është e vërtetë. Një tjetër ilustrim i një gabimi faktik është fjalja, "Historia njih raste ku disa njerëz kanë jetuar më tepër se 200 vjet (p.sh. Anglezi Tomas Korner ka jetuar me se 207 vjet)." Kjo deklaratë përjetëson një pasaktësi faktike dhe mit që nuk mbështetet nga burime të besueshme dhe mund të mashtrojë nxënësit rreth diskutimeve rreth jetëgjatësisë.

Së fundi, ndërsa në kuptimin e ngushtë jo diskriminuese, vlen të theksohet se tekstet shkollore përfshijnë përmbajtje të pakontekstualizuara që i mungon relevanca lokale dhe nuk angazhohet me kontekstin specifik të Kosovës. Në tekstin shkollor të Biologjisë për klasën e dymbëdhjetë, për shembull, autorët nuk përfshijnë asnjë të dhënë statistikore për Kosovën në lidhje me numrin e vdekjeve për shkak të kancerit të mushkërive, ose SIDA-s, (ose statistika të tjera çfarëdo) që bëjnë për

14 Orientalizmi i referohet mënyrës në të cilën perëndimi e ka ndërtuar historikisht lindjen në terma stereotipikë nga një perspektivë e epërsisë perëndimore. Për më shumë, shihni Edward Said dhe Orientalizmi, qasur nëpërmjet [Youtube](#) (2024).

15 Lexuesi mund t'u referohet këtyre shembujve në tekstin e Psikologjisë të klasës së njëmbëdhjetë në faqen 103.

SHBA-në.¹⁶ Për më tepër, të dhënat e paraqitura shpesh janë të vjetruara, duke iu referuar viteve 1990 dhe fillimit të viteve 2000. Megjithëse këto gabime nuk lidhen drejtpërdrejt me diskriminimin, ato krijojnë një lidhje indirekte duke evokuar të paktën dy përshtypje të rëndësishme në mendjen e një lexuesi të angazhuar. E para është se ato minojnë vlerën e identitetit dhe kontekstit lokal duke u dhënë përparësi shembujve të huaj. Së dyti, ato përforcojnë në mënyrë të nënkuptuar idenë se disa grupe, njerëz ose përvoja janë më relevante dhe më të rëndësishme se të tjerat, duke kontribuar në një ndjenjë inferioriteti dhe përjashtimi.

4.3.7 Teksti dhe imazhi: përforcimi i tregimeve diskriminuese përmes paraqitjes vizuale

Përveç shqyrtimit të gjuhës diskriminuese nga një perspektivë tekstuale në tekstet shkollore, studimi zbuloi se imazhet e paraqitura shpesh përforcojnë nocionet përjashtuese, stereotipike dhe të njëanshme të përkatësisë. Siç tregohet nga shembujt e diskutuar në raport, pamjet vizuale të teksteve shkollore mund të përvetësohen për të përforcuar drejtpërdrejt ose përmes teknikave më të fshehta narrativat diskriminuese të portretizuara - një shembull konkret është imazhi i bananes me fjalën e thjeshtë “ndryshe” i paraqitur në përshkrimin se si personalitetet krijuese janë të përqendruar te vetja në shoqëri, sipas materialit të lëndës Psikologji 12. Kjo gjuhë përjashtuese dhe diskriminuese është e vërtetë me përshkrimin e Sindromës Down, gjithashtu, në librin shkollor të biologjisë të diskutuar më lart, dhe në portretizimin gjinor të vajzave, grave dhe individëve LGBTQI+.

Megjithatë, në mënyrë të dukshme, imazheve gjithashtu u mungon diversiteti përfaqësues në të gjithë karakteristikat racore, etnike dhe rajonale, si dhe tregues të dukshëm të aftësisë së kufizuar dhe tipare të tjera dalluese. Në të vërtetë, në vend që të kontekstualizojnë imazhet për të pasqyruar popullatën e ndryshme të Kosovës dhe më gjerë, tekstet shkollore duket se mbështeten në pamjet para-ekzistuese që paraqesin kryesisht individë me tipare të Evropës Perëndimore, duke u munguar në këtë mënyrë karakteristikat lokale si dhe duke dështuar të përfaqësojnë ndonjë lloj diversiteti etnik dhe kulturor.

16 Shih Biologjia 12: 202, 248, 333, 364.

Ky raport prezantoi një shqyrtim kritik dhe diskutim të manifestimeve të ndryshme të diskriminimit që gjenden në tekstet shkollore të nivelit të arsimit të mesëm të lartë në Kosovë (klasat 10, 11 dhe 12). Përmes një analize të plotë të teksteve shkollore, si në gjuhë ashtu edhe në imazh, është bërë e qartë se këto tekste ende përjetësojnë stereotipe, paragjykime gjinore, moshe dhe forma të tjera diskriminimi. Shembujt e paraqitur në raport nënvizojnë nevojën kritike për riformulimin e përdorimit të gjuhës në materialet edukative jo vetëm për të reflektuar, por edhe për të ndihmuar në formimin e një botëkuptimi gjithëpërfshirës që përputhet me standardet bashkëkohore të të drejtave të njeriut. Paragrafët e mëposhtëm përmbledhin vëzhgimet kryesore të nxjerra nga analiza dhe raporti akademik:

- Trajtimi i roleve gjinore siç u diskutua tregon një mbështetje të theksuar në strukturat dhe normat patriarkale me gratë e portretizuara vazhdimisht në role vartëse dhe shtëpiake. Për më tepër, përfaqësimet binare të gjinisë janë përforcuar, të cilat kufizojnë mundësitë e nxënësve për të zhvilluar një kuptim më të nuancuar të identitetit gjinor. Përkundrazi, portretizimet nxisin perspektiva të ngurta dhe përjashtuese që minojnë përparimin drejt barazisë gjinore.
- Moshë është një tjetër temë e përhapur e gjuhës diskriminuese që gjendet në tekstet shkollore. Paraqitja e fëmijëve, adoleshentët dhe të moshuarit është shpesh reduktues dhe i mungon kompleksiteti, i cili nga ana tjetër nxit një pikëpamje të kufizuar mbi potencialin e individëve gjatë fazave të ndryshme të jetës. Së bashku me portretizimin e sjelljes së adoleshentëve në terma stereotipikë, tekstet shkollore neglizhojnë shumëllojshmërinë e përvojave individuale, duke dekurajuar potencialisht studentët nga eksplorimi i nuancave të moshës dhe plakjes. Paraqitja e individëve bazuar në pamjen fizike, aftësitë intelektuale dhe suksesin profesional është një tjetër fushë që ka nevojë për reformë.
- Të dhënat e analizuar treguan lidhje të vazhdueshme të papërshtatshme midis attributeve fizike dhe vlerës sociale, duke marginalizuar jo vetëm ata që nuk përputhen me normat arbitrare të atraktivitetit, por edhe duke forcuar mbytjen e zhvillimit të të menduarit kritik tek nxënësit përtej hierarkive sociale sipërfaqësore.
- Diskriminimi ndaj personave LGBTQI+ është i hapur dhe i hollë brenda teksteve shkollore. Analiza ka demonstruar njëanshmëri të qartë dhe të nënkuptuar dhe ka problematizuar çështjen e dukshmërisë dhe përfaqësimit në tekstet shkollore. Për më tepër, duhet trajtuar urgjentisht edhe vazhdimi i patologjisë së identiteteve joheteronormative.

- Dhe në fund, paraqitja e identiteteve etnike në tekstet shkollore të historisë së Kosovës ka nxjerrë në pah një narrativë me qendër shqiptare që i mungon adresimit adekuat të historisë komplekse multietnike të vendit. Për më tepër, mosveprimi i ngjarjeve të rëndësishme kontribuon në kuptime jo të plota dhe të njëanshme.
- Përveç këtyre formave specifike të diskriminimit, analiza ka identifikuar shumë raste të tjera të formulimeve të papërshtatshme, lidhjeve të parëndësishme dhe pasaktësive faktike që megjithëse nuk janë drejtpërdrejt diskriminuese, kontribuojnë në një kulturë më të gjerë të përjashtimit.
- Imazhet e individëve nuk janë të larmishme apo gjithëpërfshirëse dhe paraqesin mungesë të qartë të kontekstualizimit dhe vizualizimit të qytetarëve me prejardhje të ndryshme etnike dhe/ose racore, aftësi dhe karakteristika dhe attribute të tjera fizike.

Duke pasur parasysh këto mangësi në tekstin shkollor, ne konstatojmë se materiali arsimor kërkon rishikim të konsiderueshëm për të pasqyruar kuptimet bashkëkohore të gjinisë, seksualitetit, racës, moshës dhe përkatësisë etnike. Më e rëndësishmja, ata duhet të nxisin të menduarit kritik dhe të inkurajojnë nxënësit të vënë në dyshim stereotipet dhe praktikat diskriminuese në vend që t'i përforcojnë ato. Duke përshtatur materiale më gjithëpërfshirëse, të sakta dhe më të rëndësishme në kontekst, mund të ndërmerren hapa kuptimplotë drejt krijimit të një mjedisi arsimor që vlerëson diversitetin e të gjithë nxënësve të tij.

6 Rekomandime

Bazuar në vëzhgimet e paraqitura në raport, rekomandimet e mëposhtme nënviçojnë përgjegjësinë e aktorëve të ndryshëm në rishikimin e teksteve shkollore dhe krijimin e një atmosfere arsimore pa diskriminim. Në vijim, sugjerojmë ndryshime sistematike, trajnime të synuara dhe nisma bashkëpunuese ndërmjet Ministrisë së Arsimit, mësimdhënësve dhe prindërve:

Për Ministrinë Ministria e Arsimit, Shkencës, Teknologjisë dhe Inovacionit (MASHTI)

- MASHTI duhet t'i japë përparësi një rishikimi sistematik të teksteve shkollore për të siguruar që ato të përputhen me kornizat e të drejtave të njeriut, barazinë gjinore dhe përmbajtjen gjithëpërfshirëse. Ky rishikim duhet të eliminojë gjuhën seksiste, moshore, homofobike dhe etnocentrike, duke i zëvendësuar ato me narrativa gjithëpërfshirëse;
- MASHTI duhet të fillojë një cikël rishikimi për tekstet shkollore për të siguruar rëndësinë e tyre të vazhdueshme, me përditësime çdo 3 deri në 5 vjet për të ruajtur përputhjen me standardet ndërkombëtare të të drejtave të njeriut;
- MASHTI duhet të mandatojë që përmbajtja arsimore të pasqyrojë peizazhin social dhe kulturor të Kosovës dhe duhet të shmangë mbështetjen e tepërt në shembujt e huaj ose të dhënat e vjetruara;
- MASHTI duhet të zhvillojë një program vjetor trajnimi për autorët e teksteve shkollore, botuesit dhe edukatorët duke u fokusuar në promovimin e përfshirjes, ndjeshmërisë gjinore dhe eliminimit të paragjykimeve në përmbajtjen arsimore;
- Trajnimi duhet të shtrihet edhe në komisionin e miratimit të teksteve shkollore për t'i pajisur ata me kuptime bashkëkohore të çështjeve gjinore, etnike dhe aftësisë së kufizuar.
- MASHTI duhet të krijojë një sistem më transparent të rishikimit të dyfishtë për tekstet shkollore, ku ekspertë të jashtëm nga akademia, shoqëria civile dhe organizatat ndërkombëtare janë të përfshirë në procesin e miratimit. Duhet të krijohet gjithashtu një qark transparent i reagimit, ku mësimm-dhënësit, nxënësit dhe prindërit mund të japin vlerësimet e tyre për tekstet shkollore;
- MASHTI duhet të zbatojë një program pilot për tekste të reja ose të rishikuara në shkolla të zgjedhura në mënyrë që të mbledhë komente të hollësishme si nga mësimm-dhënësit ashtu edhe nga nxënësit mbi përshtatshmërinë e përmbajtjes, si dhe për çdo ndjeshmëri kulturore ose gjuhësore që ka nevojë për rishikim të mëtejshëm përpara miratimit përfundimtar;
- MASHTI duhet të raportojë çdo vit në Parlamentin e Kosovës për efektivitetin e teksteve shkollore, duke përfshirë çdo sfidë në rishikim, inkorporimin e narrativave gjithëpërfshirëse dhe rekomandimet për përmirësime të mëtejshme.

Për shkollat dhe mësimdhënësit

- Shkollat dhe mësimdhënësit duhet të angazhohen në mënyrë aktive me nxënësit për të sfiduar çdo gjuhë apo përmbajtje diskriminuese në tekstet ekzistuese;
- Shkollat duhet të zhvillojnë programe të brendshme të trajnimit të mësimdhënësve mbi praktikat pedagogjike gjithëpërfshirëse për të ndihmuar mësimdhënësit të nxisin reflektimin kritik mbi rolet gjinore, përkatësinë etnike, racën dhe aftësinë e kufizuar në klasë;
- Shkollat dhe mësimdhënësit duhet të bashkëpunojnë ngushtë me ministrinë, duke ofruar njohuri të vlefshme për mënyrën se si pranohen tekstet shkollore në klasa dhe se si ato mund të përmirësohen;
- Shkollat dhe mësimdhënësit duhet të krijojnë sisteme monitorimi për të vlerësuar se si tekstet shkollore ndikojnë në rezultatet e të nxënit dhe nëse ato nxisin gjithëpërfshirjen dhe të menduarit kritik.

Për prindër

- Prindërit duhet të marrin pjesë në rishikimet e teksteve shkollore nëpërmjet shoqatave të themeluara të prindërve-mësimdhënësve (SHPM) ose grupeve të shoqërisë civile;
- Prindërit duhet të nxisin diskutimin e temave në shtëpi si rolet gjinore, diversiteti etnik dhe gjithëpërfshirja duke krijuar një mjedis të sigurt që përforcon qëndrimet pozitive;
- Prindërit duhet të avokojnë për përfaqësimin e komuniteteve të ndryshme etnike në Kosovë.

7

Publikimet e cituara

Košir, S., & Lakshminarayanan, R. (2024). Manifestation of Women's Rights in School Textbooks? Evidence from Social Science Textbooks in India. *Rishikimi i të Drejtave të Njeriut*, <https://doi.org/10.1007/s12142-024-00726-7>.

UNESCO. (2024). Unmasking racism. Guidelines for educational materials. . <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000388802>.

Fairclough, N. (1995). *Critical Discourse Analysis: The Critical Study of Language*. Londër: Longman.

Kress, G., & Van Leeuwen, T. (2001). *Multimodal Discourse. The Modes and Media of Contemporary Communication*. . Arnold.

Malcolm, N. (2002). *Kosova: A short history*. History/Current Affairs.

Judah, T. (2008). *Kosovo, what everyone needs to know*. Oxford: Universiteti Oxford Press.

Detrez, R. (1999). *Kosovo: de uitgestelde oorlog*. Antwerpen: Houtekiet.

8

Shtojcat

8.1 Tekstet e rishikuara

Bajraktari, I., Berisha, A., Fetah, H., & Qerimi, H. (2012). Biologjia 10. Për gjimnazin e përgjithshëm dhe për gjimnazin matematikë dhe informatikë. Prishtinë: Shtëpia botuese Libri Shkollor.

Baraliu, S., Shala, A., & Hajdari, A. (2019). Histori 11. Për gjimnazin shoqëror-gjuhësor. Prishtinë: Botime shkollore Albas.

A, B., I, B., K, A., F, H., & Gashi, A. (2009). Biologjia 10. Gjimnazi i shkencave shoqërore. Gjimnazi i gjuhëve. Prishtinë: Shtëpia botuese Libri Shkollor .

Berisha, A., Gecaj, A., Plakolli, M., Pajazitaj, Q., Rugova, E., & Zhushi-Etemi, F. (2014). Biologjia 10. Gjimnazi i shkencave të natyrës. Prishtinë: Shtëpia botuese Libri Shkollor.

Hajdari, A., Baraliu, S., & Shala, A. (2019). Histori 10. Për gjimnazin shoqëror - gjuhësor. Prishtinë: Botime shkollore Albas.

Hyseni, E. (2022). Edukatë qytetare. Prishtinë: Botime shkollore Albas.

Hyseni Kllokoqi, E. (2019). Edukatë qytetare. Prishtinë: Botime shkollore Albas.

Kastrati, Z., & Paci, B. (2021). Histori 12. Për gjimnazin e shkencave shoqërore-gjuhësore. . Prishtinë: Botime shkollore Albas.

Kuçi, R., Krasniqi, H., & Ibrahimimi, H. (2021). Biologji 12. Drejtimi i shkencave natyrore. . Prizren: Shtëpia botuese Berati .

Mazreku, M. (2021). Sociologji 12. . Prishtinë: Botime shkollore Albas.

Mazreku, I., Zenelaj, F., & Aliko, V. (2020). Biologji 11. Prishtinë: Botime shkollore Albas.

Mazreku, M. (2019). Sociologji 11. Gjimnazi i shkencave shoqërore-gjuhësore. Prishtinë: Botime shkollore Albas.

Perolli Shehu, B., Xhakollari, L., Hoti, A., & Kakija, A. (n.d.). Psikologjia 11. Gjimnazi i shkencave shoqërore - gjuhësore . Prishtinë: Botime shkollore Albas .

Perolli Shehu, B., Xhakollari, L., Hoti, A., & Kakija, A. (2019). Psikologjia 11. Gjimnazi i shkencave natyrore. Prishtinë: Botime shkollore Albas.

Perolli Shehu, B., & Xhakollari, L. (2021). Psikologji 12. Gjimnazi i shkencave shoqërore-gjuhësore. Prishtinë: Botime shkollore Alban .

8.2 Lista e formulimeve me gjuhë diskriminuuese

8.2.1 Versioni shqip

LIBRI	KLASA	DREJTIMI	FAQE	PARAGRAFI	CITATI	INTERPRETIMI
Psikologjia	12	Gjimnazi i shkencave shoqërore-gjuhësore	26	2	"Nëse për shkak të gjeneve, ju keni një trup dhe fytyrë tërheqëse, shumë njerëz mund të jenë të buzëqeshur përkundrejt jush, t'ju ftojnë nëpër festa dhe të përqipen të bëhen miq me ju."	Ky pohim nënkupton se tërheqja fizike, e përcaktuar nga tiparet gjenetike, përcakton pranimin social dhe trajtimin pozitiv. Një përkufizim i tillë mund të jetë përjashtues, pasi sugjeron që njerëzit që nuk përmbushin disa standarde fizike mund të trajtohen më pak pozitivisht. Kjo rrezikon të promovojë një sistem vlerash të ngushtë, të bazuar në pamjen, i cili nuk përputhet me parimet gjithëpërfshirëse të të drejtave të njeriut që theksojnë dinjitetin dhe barazinë për të gjithë individët, pavarësisht pamjes së jashtme.
Psikologjia	12	Gjimnazi i shkencave shoqërore-gjuhësore	26	2	"Cjenet ndryshojnë sjelljen tuaj, duke ndryshuar mënyrën se si njerëzit ju trajtojnë."	Ndërsa kjo fjali është shkencërisht e saktë në përshkrimin e rolit të gjenetikës në formësimin e mënyrës se si individët mund të perceptohen ose trajtohen, ajo rrezikon të thjeshtëzojë tej mase ndërveprimin kompleks midis gjenetikës, mjedisit dhe sjelljes sociale. Është e rëndësishme të shmangen pikëpamjet deterministe që sugjerojnë se individët përcaktohen plotësisht nga gjenet e tyre. Një theks më i madh mbi faktorët socialë dhe mjedisorë që mund të zbusin ose të ndryshojnë prirjet gjenetike do të ishte më në përputhje me parimet e të drejtave të njeriut, veçanërisht në lidhje me agjencinë dhe barazinë.
Psikologjia_ Ledia_Xhakolari	12	Gjimnazi i shkencave shoqërore-gjuhësore	45	1	"Meshkujt mund të përjetojnë ndryshime, të cilat lidhen me pakësimin e testosteronit (p.sh., reduktim të prodhimit të spermës), por këto ndryshime janë më pak të dukshme nga ato që përjetojnë nga femrat."	E krahason burrat dhe gratë në një mënyrë që mund të minimizojë përvojat e burrave. Pohimi nënkupton se ndryshimet që përjetojnë burrat me moshën janë më pak të dukshme ose më pak të rëndësishme se ato me të cilat përballen gratë, gjë që mund të ulë rëndësinë e sfidave të burrave gjatë plakjes. Për më tepër, ai përgjithëson duke u fokusuar vetëm në dallimet biologjike, duke thjeshtësuar procesin e plakjes si kryesisht hormonal për të dy gjinitë. Kjo lloj gjuhe mund të përforcojë stereotipet mbi mënyrën se si burrat dhe gratë përjetojnë ndryshimet fizike, duke lënë pas dore mënyrat e ndryshme se si individët e të dy gjinive mund t'i përgjigjen plakjes. Kjo rrezikon të krijojë një çekuilibrë duke sugjeruar se përvoja e një gjinie është në mënyrë të qenësishme më e dukshme ose më e rëndësishme se e tjetrës. Tutje, fjalia supozon një këndvështrim binar të gjinisë dhe mund të përjashtojë pa dashje individët transgjinorë ose jo-binarë, përvojat e të cilëve me trupin e tyre mund të mos përputhen me këto përgjithësime.
Psikologjia_ Ledia_Xhakolari	12	Gjimnazi i shkencave shoqërore-gjuhësore	47	1	"Në këtë periudhë, e zenë vendin e tyre në familje dhe në rrethin social."	Fjalja nënkupton një rrugë tradicionale, duke sugjeruar që të gjithë individët duhet të gjejnë vendin e tyre në rrethin familjar dhe shoqëror. Kjo mund të marginalizojë ata që nuk ndjekin rrugë tradicionale shoqërore, si ata që mbeten beqarë ose që i japin përparësi stileve të ndryshme të jetesës.
Psikologjia_ Ledia_Xhakolari	12	Gjimnazi i shkencave shoqërore-gjuhësore	47	2	"Në këtë fazë është qenësore që njerëzit të përkushtohen në zhvillimin e marrëdhënieve intime dhe familjare."	Fjalja supozon se përmbushja personale dhe suksesi varen nga zhvillimi i marrëdhënieve intime ose familjare, gjë që mund të përjashtojë ose të ushtrojë presion mbi individët që janë beqarë nga zgjedhja ose që nuk janë në gjendje të krijojnë marrëdhënie të tilla, duke sugjeruar se kjo është një qëllim thelbësor dhe universal për të gjithë.
Psikologjia_ Ledia_Xhakolari	12	Gjimnazi i shkencave shoqërore-gjuhësore	45	1	"Femrat përjetojnë ndryshime në sistemin e riprodhimit."	Fjalja supozon një këndvështrim binar të gjinisë dhe të përjashtojë pa dashje individët transgjinorë ose jo-binarë, përvojat e të cilëve me trupin e tyre mund të mos përputhen me këto përgjithësime.
Psikologjia_ Ledia_Xhakolari	12	Gjimnazi i shkencave shoqërore-gjuhësore	48	3	"Në këtë kohë, shumica e tyre bëhen edhe gjyshër."	Pohimi supozon se të bëhesh gjysh apo gjyshe është një përvojë tipike për të gjithë, gjë që mund të përjashtojë ose marginalizojë ata që janë pa fëmijë ose që zgjedhin të mos kenë fëmijë. Nuk i njeh strukturat e ndryshme familjare dhe zgjedhjet individuale në lidhje me jetën familjare.
Psikologjia_ Ledia_Xhakolari	12	Gjimnazi i shkencave shoqërore-gjuhësore	49	4	"Nëse dikush ka shëndet të mirë, nuk është i shqetësuar për financat, ka marrëdhënie të mira me familjen dhe miqtë, bën aktivitete që e gëzojnë dhe i pëlqejnë, moshë e pleqërisë mund të jetë një periudhë e gëzueshme e jetës."	Fjalja përshkruan një skenar të idealizuar të plakjes që mbështetet te faktorë si shëndeti, stabiliteti financiar dhe marrëdhëniet e forta sociale, duke përjashtuar pa dashje ata që përballen me sfida në këto fusha, si të sëmurët kronikë, ata me paqëndrueshmëri financiare ose të izoluarit shoqërorë.

LIBRI	KLASA	DREJTIMI	FAQE	PARAGRAFI	CITATI	INTERPRETIMI
Psikologjia_Lediana_Xhakolari	12	Gjumnazi i shkencave shoqërore-gjuhësore	79	1	"Në anën negative ata [individët kreativ] prirën të kenë ego të madhe, e cila i bën të pandjeshëm ndaj nevojave të të tjerëve."	Kjo fjali bën një përgjithësim për njerëzit kreativë, duke i etiketuar ata si me ego të madhe dhe të pandjeshëm. Ky stereotip mund të jetë përjashtues, pasi supozon tipare negative të personalitetit, duke i larguar potencialisht individët që identifikohen si kreativë, por nuk përputhen me këtë përshkrim.
Psikologjia_Lediana_Xhakolari	12	Gjumnazi i shkencave shoqërore-gjuhësore	79	1	"Ata mund t'i arrijnë qëllimet e tyre në kurriz të të tjerëve dhe mund të jenë kaq të përfshirë në punën e tyre, sa të përjashtojnë të tjerët."	Ky pohim i përkufizon individët kreativë si egoistë ose përcmues ndaj të tjerëve, gjë që është një gabim logjik që lidh kreativitetin me personalitetin dhe është përjashtues.
Sociologjia_Mu hamet_Mazreku	12	Gjumnazi i shkencave shoqërore-gjuhësore	19	3	"Disa antropologë njohin tri raca themelore: evropede, negroide dhe mongoloide apo në gjuhën popullore të njohura si: e bardhë, e zezë dhe e verdhë."	Termet "negroide" dhe "mongoloide" jo vetëm që janë të vjetruara nga pikëpamja shkencore, por gjithashtu ofenduese në diskursin modern. Këto terma janë përdorur historikisht për të klasifikuar njerëzit bazuar në tipare fizike si ngjyra e lëkurës dhe tiparet e fytyrës, por mbartin një trashëgimi racizmi dhe justifikime pseudoshkencore për hierarkitë racore. Edhe pa marrë parasysh kontekstin e plotë, përdorimi i këtyre termave përjetëson një kuptim të dëmshëm dhe të diskredituar të diversitetit njerëzor. Edhe pse fjalia paraqet një perspektivë historike mbi racën, ajo nuk e njeh faktin se këto klasifikime racore janë hedhur poshtë nga shkencat moderne. E marrë e veçuar, nuk ka një shqyrtim kritik ose një deklaratë që tregon se këto terma nuk janë më të pranueshme ose të vlefshme në antropologjinë dhe sociologjinë bashkëkohore. Pa këtë lente kritike, lexuesit mund të keqinformohen duke menduar se këto klasifikime ende kanë vlerë shkencore. Qoftë brenda ose jashtë kontekstit, kjo fjali mund të forcojë stereotipet e dëmshëm duke nënkuptuar se diversiteti njerëzor mund të reduktohet në disa kategori racore. Pa sqarime të mëtejshme ose kontekst të përshtatshëm, ajo rrezikon të përjetësojë ide të vjetruara që kanë kontribuar historikisht në diskriminimin dhe pabarazinë racore. Në përgjithësi, kjo fjali—pavarësisht kontekstit—nuk përputhet me parimet e tanishme të të drejtave të njeriut apo me kuptimin shkencor modern, duke e bërë përdorimin e saj të papërshtatshëm për diskursin bashkëkohor.
Sociologjia_Mu hamet_Mazreku	12	Gjumnazi i shkencave shoqërore-gjuhësore	20	/	"Pyetje dhe detyra për diskutim dhe vetëvlerësim 1. Si mund ta përkufizojmë termin raca? 2. Cilat janë veçoritë sipas te cilave dallohen racat? 3. A janë te qëndrueshme shkencërisht teoritë raciste? 4. Ç'është etnia apo bashkësia etnike? 5. Identifikoni veçoritë themelore të bashkësisë etnike. 6. Ç'është identiteti etnik? Mendoni në mënyrë kritike Përpiquni të bëni dallimin ndërmjet races dhe bashkësisë etnike."	Pyetjet e listuara për diskutim dhe vetëvlerësim trajtojnë koncepte të rëndësishme si raca dhe etnia, por kam disa shqetësime kur i konsideroj ato përkrah parimeve moderne të të drejtave të njeriut dhe kuptimit shkencor. Së pari, pyetjet që trajtojnë përkufizimin e "racës" dhe karakteristikat sipas të cilave dallohen racat duket se sugjerojnë që raca është ende një klasifikim i vlefshëm shkencor. Kjo mund të përjetësojë pa dashje kategorizimet e vjetruara racore, të cilat dihet se janë hedhur poshtë nga shkencat bashkëkohore. Raca tani njihet si një konstrukt social, jo një koncept i bazuar shkencërisht. Kështu, duke i bërë këto pyetje në këtë mënyrë, ekziston rreziku që studentët të keqinformohen duke menduar se raca ka një kuptim të brendshëm biologjik. Për më tepër, pyetja e tretë, e cila pyet nëse teoritë raciste janë të vlefshme shkencërisht, mund të jetë problematike. Duket se hap një debat mbi vlefshmërinë e këtyre ideve të hedhura poshtë, gjë që mund të jetë konfuze. Mendoj se do të ishte më mirë nëse do të sqarohesh qartë se shkencat moderne dhe parimet e të drejtave të njeriut i kanë refuzuar teoritë raciste. Në vend që të pyesim nëse ato janë të vlefshme shkencërisht, mund të jetë më produktive të eksplorohej sesi këto teori janë hedhur poshtë dhe dëmi që kanë shkaktuar. Nga ana tjetër, pyetjet që kanë të bëjnë me etninë dhe identitetin etnik duket se janë më në përputhje me kuptimet bashkëkohore. Megjithatë, edhe këto mund të përfitonin nga një kornizë që thekson dimensionet e pasura kulturore të etnisë dhe sesi ajo është e ndryshme nga konstruktet e dëmshme racore të së kaluarës.
Sociologjia_Mu hamet_Mazreku	12	Gjumnazi i shkencave shoqërore-gjuhësore	24	2	"minoritetet kryesisht janë banorë të një territorit të caktuar, brenda një shteti ne të cilin ata jetojnë"	Ky është një pohim faktik, por është e rëndësishme të theksohen gjithashtu kompleksitetet dhe sfidat me të cilat përballen grupet minoritare në lidhje me të drejtat e tyre, përfaqësimin dhe mbrojtjen nga diskriminimi. Pa njohjen e këtyre sfidave, teksti mund të anashkalojë pa dashje përpjekjet reale të minoriteteve dhe rëndësinë e mbrojtjes aktive të të drejtave të tyre, siç janë përcaktuar në kuadër të legjislativitetit kombëtar dhe ndërkombëtar.

LIBRI	KLASA	DREJTIMI	FAQE	PARAGRAFI	CITATI	INTERPRETIMI
Sociologjia_Muha met_Mazreku	12	Gjimnazi i shkencave shoqërore- gjuhësore	38	4	"Parafytyrimi i hyjnisë si një kontrollor që 'sheh çdo gjë' e shtyn njeriun që të kontrollojë në vazhdimësi veprimet e veta dhe të përpiqet që të respektojë normat elementare shoqërore."	Në këtë seksion, diskutimi nxit reflektimin mbi funksionet sociale dhe psikologjike të fesë dhe rolin e saj në formësimin e vlerave morale. Ndërsa nuk shfaqet gjuhë hapur diskriminuese ose përjashtuese në këto pyetje, theksi mbi funksionet dhe identitetin fetar mund të rrezikojë marginalizimin e perspektivave jofetare nëse nuk paraqitet në një mënyrë neutrale dhe gjithëpërfshirëse.
Sociologjia_Muha met_Mazreku	12	Gjimnazi i shkencave shoqërore- gjuhësore	38	/	Pyetje dhe detyra per diskutim dhe vetëvlerësim. "Cila është ndjenja e identitetit religjioz për besimtarin?"	Për shembull, pohimi, "Cila është ndjenja e identitetit religjioz për besimtarin?" (Pyetje dhe detyra për diskutim dhe vetëvlerësim, faqja 38) fokusohet në përvojën e individëve fetarë, por nuk përfshin ata që nuk identifikohen me ndonjë fe. Një qasje gjithëpërfshirëse do të përfshinte pyetjen se si njerëz të ndryshëm, si fetarë ashtu edhe jofetarë, e perceptojnë formimin e identitetit, duke siguruar që edhe jofetarët të jenë pjesë e diskutimit.
Sociologjia_Muha met_Mazreku	12	Gjimnazi i shkencave shoqërore- gjuhësore	38	/	"Pse vlerat morale e përbëjnë anën më të vlefshme dhe të pëlyqeshme të religjionit?"	Për më tepër, pyetja e reflektimit, "Pse vlerat morale e përbëjnë anën më të vlefshme dhe të pëlyqeshme të religjionit?" (Pyetje dhe detyra për diskutim dhe vetëvlerësim, faqja 38) supozon se vlerat morale janë të lidhura në mënyrë të natyrshme me fenë, duke përjashtuar potencialisht konceptet etike sekulare. Një formulim më gjithëpërfshirës mund të eksplorojë sesi sisteme të ndryshme—fetare dhe jofetare—kontribuojnë në arsyetimin moral.
Sociologjia_Muha met_Mazreku	12	Gjimnazi i shkencave shoqërore- gjuhësore	40	4	"Sëktit është grup i vogël religjioz, jozrtar i formuar nga ndarja radikale e tij nga organizata zyrtare fetare."	Teksti i referohet sekteve si grupe që janë "jozrtare" ose "të ndara në mënyrë radikale nga organizata zyrtare fetare". Edhe pse kjo në vetvete nuk është diskriminuese, karakterizimi i sekteve si më pak tolerante ndaj besimeve të tjera fetare dhe në konflikt të hapur me fetë zyrtare dhe sistemet politike mund të krijojë përshtypjen se grupe të tilla janë të prirura të jenë përçarëse ose të padëshiruara. Kjo mund të rrezikojë stigmatizimin e grupeve fetare minoritare ose sekteve.
Sociologjia_Muha met_Mazreku	12	Gjimnazi i shkencave shoqërore- gjuhësore	40	4	"Sëktit manifeston pakenaqësi jo vetëm ndaj institucionit zyrtar fetar, qoftë ai eklezi apo denominacion, por edhe ndaj rregullimit shoqëror dhe politik ekzistues të shtetit."	Konkretisht, fjalia: "Sëktet zakonisht janë më pak tolerante ndaj besimeve të tjera fetare." mund të kontribuojë në një pamje negative të sekteve. Për më tepër, teksti sugjeron se sëktet janë në konflikt me të dyja, si me fetë zyrtare ashtu edhe me sistemet politike, gjë që mund të shihet si përforsim i një ndarjeje mes "feve të mira" zyrtare dhe "sekteve të këqija". Kjo mund të çojë në perceptime diskriminuese ndaj sekteve ose grupeve që nuk përshtaten me kategoritë kryesore fetare. Fjalia: "Sëktet zakonisht udhëhiqen nga njerëz karizmatikë, që kanë aftësi të nxisin emocione të forta te pasuesit e tyre." mund të përjetësojë stereotipe të udhëheqësve të sekteve si manipulatorë ose shfrytëzues emocionalë, gjë që mund të jetë përjashtuese dhe problematike.
Sociologjia_Muha met_Mazreku	12	Gjimnazi i shkencave shoqërore- gjuhësore	40	4	"Sëktet zakonisht udhëhiqen nga njerëz karizmatikë, që kanë aftësi të nxisin emocione të forta te pasuesit e tyre."	Përshkrimi i kulteve si "një formë më e ulët e organizimit fetar" dhe që u mungon një doktrinë e qartë mund të kontribuojë në stigmatizimin e lëvizjeve fetare më të reja ose më të vogla. Ndërsa konteksti historik i dhënë është i vlefshëm, paraqitja e kulteve si forma më pak legjitime të fesë mund të mos përputhet me parimet e të drejtave të njeriut që mbrojnë lirinë e fesë dhe besimit. Pohimi: "Pozita e kulteve sot nuk është e mirë." i paraqet kultet pa justifikim të qartë, por në një mënyrë përcjuese, gjë që mund të shihet si diskriminuese ndaj grupeve fetare më pak konvencionale. Këto përshkrime rrezikojnë të përjetësojnë stereotipe dhe gjykime negative për disa grupe fetare, të cilat mund të mos përputhen plotësisht me parimet e lirisë dhe barazisë fetare të sanksionuara në kuadrin e të drejtave të njeriut. Për të shmangur përforsimin e perceptimeve të dëmshme, teksti mund të përfitojë nga një gjuhë më neutrale që respekton të gjitha format e shprehjes fetare.
Sociologjia_Muha met_Mazreku	12	Gjimnazi i shkencave shoqërore- gjuhësore	41	5	Kultit paraqet formën e organizimit fetar të shkallës me të ulët [në përshkrimin e grupeve fetare]	
Sociologjia_Muha met_Mazreku	12	Gjimnazi i shkencave shoqërore- gjuhësore	41	5	"Pozita e kulteve sot nuk është e mirë."	

LIBRI	KLASA	DREJTIMI	FAQE	PARAGRAFI	CITATI	INTERPRETIMI
Sociologjia_Mu hamet_Mazrek u	12	Gjimnazi i shkencave shoqërore-gjuhësore	44	6	Fundamentalizmi islamik, i cili u aktualizua shumë që nga sulmet e 11 shtatorit 2001, i përket gjeneratës së dytë të lëvizjeve fundamentaliste ." (page 44, paragraph 6)	Fraza "fundamentalizmi islamik" lidh drejtpërdrejt Islamit me dhunën dhe ekstremizmin, veçanërisht duke iu referuar sulmeve të 11 shtatorit. Kjo lloj gjuhe mund të përjetësojë stereotipat e dëmshëm kundër myslimanëve, duke forcuar islamofobinë dhe duke lidhur një fe të tërë me terrorizmin. Mund të mos përputhet me parimet e të drejtave të njeriut që promovojnë lirinë e besimit dhe fesë, veçanërisht në shmagjen e gjykimeve kolektive të grupeve fetare bazuar në veprimet e pakicave.
Sociologjia_Mu hamet_Mazrek u	12	Gjimnazi i shkencave shoqërore-gjuhësore	44	6	"Këto akte janë një keqinterpretim dhe keqpërdorim i fesë për interesa dhe qëllime të ndryshme nga ato të fesë."	Ndërsa kjo fjali përpiqet të sqarojë se terrorizmi është një keqpërdorim i fesë, ajo mund të shihet si një përforsim i nënkuptuar i stereotipit se feja, veçanërisht Islami, shpesh përdoret si justifikim për dhunë. Kjo mund të largojë besimtarët paqësorë duke e lidhur fenë e tyre me dhunën, edhe kur qëllimi është të bëhet një dallim midis ekstremistëve dhe komunitetit më të gjerë të besimit.
Sociologjia_Mu hamet_Mazrek u	12	Gjimnazi i shkencave shoqërore-gjuhësore	47	1	Është detyrë e gruas që t'i nënshtrohet dhe ta respektojë burrin e, nëse ajo ketë nuk e bën, atëherë burri mund ta detyrojë atë përmes këshillimit, ndëshkimit edhe ushtrimit të dhunës fizike.	Kjo fjali jo vetëm që përshkruan pabarazinë gjinore, por gjithashtu justifikon përdorimin e dhunës ndaj grave, një praktikë që shkel të drejtat bazë të njeriut dhe parimet e barazisë gjinore. Ajo bie drejtpërdrejt në kundërshtim me standardet moderne të të drejtave të njeriut, veçanërisht në lidhje me ndalimin e dhunës ndaj grave. Teksti kryesisht reflekton kontekstin historik të traditave fetare, por nuk angazhohet në mënyrë kritike me perspektivat moderne të të drejtave të njeriut, veçanërisht në lidhje me barazinë gjinore. Këto çështje mund të përjetësojnë pikëpamje diskriminuuese, përveç nëse paraqiten me një diskutim të qartë mbi përparimin drejt praktikave më gjithëpërfshirëse dhe të barabarta në kohët bashkëkohore.
Sociologjia_Mu hamet_Mazrek u	12	Gjimnazi i shkencave shoqërore-gjuhësore	104	3	"Meshkujt kanë shkallë më të lartë të vdekshmërisë, ndërsa femrat kanë shkallë më të lartë të sëmundshmërisë"	Pohimi se burrat kanë vdekshmëri më të lartë ndërsa gratë përjetojnë më shumë sëmundje mund të përforcojë pa dashje stereotipet gjinore, duke sugjeruar se problemet shëndetësore të burrave janë më serioze sepse çojnë në vdekje, ndërsa sëmundjet e shpeshta të grave janë më pak të rëndësishme. Ky përgjithësim injoron dallimet individuale dhe faktorët socialë, si qasja në kujdes shëndetësor apo statusi ekonomik, të cilët gjithashtu formësojnë rezultatet shëndetësore. Duke u fokusuar vetëm te biologjia, ekziston rreziku i promovimit të trajtimit të pabarabartë në kujdesin shëndetësor, ku problemet e burrave mund të shihen si urgjente, ndërsa gjendjet kronike të grave minimizohen, gjë që sfidon parimet e drejtësisë në kujdesin shëndetësor.
Sociologjia_Mu hamet_Mazrek u	12	Gjimnazi i shkencave shoqërore-gjuhësore	104	4	Femrat sëmurën më tepër nga sëmundjet kronike, kështu që marrin më shpesh shërbime shëndetësore se meshkujt.	Ky pohim është një përgjithësim bazuar në vëzhgime statistikore. Megjithatë, ai kërkon një kuptim më të nuancuar për të shmangur përforsimin e stereotipeve. Sëmundjet kronike, si artriti, osteoporozë apo çrregullimet autoimune, mund të jenë më të përhapura te gratë për shkak të faktorëve biologjikë, hormonalë dhe gjenetikë. Megjithatë, pohimi e thjeshton tepër një çështje komplekse. Përdorimi më i shpeshtë i shërbimeve të kujdesit shëndetësor nga gratë mund të jetë gjithashtu rezultat i faktorëve socio-kulturorë, si mundësia më e lartë për të kërkuar ndihmë mjekësore, prishmëritë shoqërore për mirëmbajtjen e shëndetit ose jetëgjatësia më e lartë. Formulimi mund të nënkuptojë pa dashje se gratë janë më të varura nga kujdesi shëndetësor, pa njohur kontekstin më të gjerë, siç është fakti që burrat mund të përdorin më pak shërbimet shëndetësore për shkak të stigmatizimeve sociale ose sjelljeve të ndryshme për kërkimin e ndihmës mjekësore. Është thelbësore të paraqiten si faktorët biologjikë ashtu edhe ata socialë për të shmangur paragjykimet në mënyrën se si përshkruhen ndryshimet gjinore në përdorimin e kujdesit shëndetësor.
Sociologjia_Mu hamet_Mazrek u	12	Gjimnazi i shkencave shoqërore-gjuhësore	109	2	"Shkolla vlereson objektivisht arritjet e individit, ndërsa vullneti i individit mbetet përcaktues për nivelin e arritur të shkollimit."	Ndërsa kjo fjali promovon përgjegjësinë individuale, ajo mund të injorojë pabarazitë sistematike, si pengesat socio-ekonomike ose diskriminimi, që ndikojnë në arritjet arsimore. Ajo mund të vendosë në mënyrë të nënkuptuar gjithë përgjegjësinë mbi individin, pa njohur sesa qasja e pabarabartë në burime ndikon në sukses. Kjo mund të shihet si përjashtuese ndaj atyre që përballen me pengesa sistematike.

LIBRI	KLASA	DREJTIMI	FAQE	PARAGRAFI	CITATI	INTERPRETIMI
Sociologjia_Mu hamet_Mazreku	12	Gjimnazi i shkencave shoqërore-gjuhësore	109	6	"Shkolla është institucion ku formohet mendimi kritik për jetën, shoqërinë dhe botën."	Kjo fjali mund të konsiderohet përjashtuese nëse sugjeron që shkollimi formal është i vetmi institucion ku formohet mendimi kritik. Në disa kontekste, metodat alternative të edukimit ose mjediset e të nxënësve joformal mund të jenë gjithashtu të rëndësishme për zhvillimin e kësaj aftësie. Për të shmangur përjashtimin, mund të jetë e rëndësishme të njihet diversiteti i rrugëve edukative.
Sociologjia_Mu hamet_Mazreku	12	Gjimnazi i shkencave shoqërore-gjuhësore	110	5	"Është gjerësisht e pranueshme se në çdo shoqëri njerëzve me sukses më të lartë u sigurohet statusi dhe respekti më i lartë shoqëror, ndërsa atyre me sukses më të ulët, statusi më i ulët."	Ky pohim mund të shihet si diskriminues dhe përjashtues sepse nënkupton që vlera dhe statusi i një personi në shoqëri bazohen vetëm në nivelin e suksesit të tij, gjë që shpesh injoron pabarazitë sistematike. Ai nuk merr parasysh barrierat e ndryshme me të cilat mund të përballen njerëzit, si sfidat socio-ekonomike, qasja në arsim apo rrethanat personale që kufizojnë mundësitë e tyre për sukses. Duke barazuar suksesin me respektin dhe statusin, ai potencialisht marginalizon ata që, pavarësisht përpjekjeve dhe punës së palodhur, nuk mund të arrijnë të njëjtat rezultate për shkak të faktorëve jashtë kontrollit të tyre. Kjo qasje nuk përputhet me parimet e të drejtave të njeriut, të cilat theksojnë dinjitetin, respektin dhe mundësitë e barabarta për të gjithë, pavarësisht prejardhjes socio-ekonomike apo arritjeve personale.
Sociologjia_Mu hamet_Mazreku	12	Gjimnazi i shkencave shoqërore-gjuhësore	112	2	"Origjina, gjegjësisht mesi familjar, ka ndikim më të madh në suksesin e fëmijës se vetë koeficienti i inteligjencës"	Ndërsa ky pohim mund të mbështetet nga disa studime, siç pretendohet në libër, ai nënkupton se prejardhja e fëmijës dhe mjedisi familjar kanë një ndikim më të madh në suksesin akademik sesa koeficienti i inteligjencës (IQ) i tyre. Kjo mund të konsiderohet problematike sepse rrezikon të përforcojë stereotipat dhe pikëpamjet deterministe për potencialin e një fëmije, i cili mund të kufizohet nga prejardhja e tij familjare ose socio-ekonomike. Nga një perspektivë e të drejtave të njeriut, kjo ide mund të mos përputhet me parimin e mundësisë të barabarta në arsim, i cili thekson se çdo fëmijë, pavarësisht prejardhjes së tij, duhet të ketë të njëjtat mundësi për sukses. Ajo mund të shihet si përjashtuese, pasi mund të neglizhojë rëndësinë e aftësive dhe përpjekjeve individuale, duke marginalizuar potencialisht fëmijët nga sfondet më pak të favorizuara, duke sugjeruar se suksesit i tyre përcaktohet kryesisht nga faktorë përtej kontrollit të tyre.
Sociologjia_Mu hamet_Mazreku	12	Gjimnazi i shkencave shoqërore-gjuhësore	112	3	"Fëmijët që jetojnë me të dy prindërit arrijnë suksese më të mira se ata që jetojnë vetëm me njërin prind apo pa të dy prindërit."	Ndërsa ky pohim mund të mbështetet nga disa studime, siç pretendohet në libër, ai rrezikon të jetë tepër i thjeshtëzuar dhe potencialisht diskriminues. Ai mund të kontribuojë në stigmatizimin e fëmijëve nga familjet me një prind ose atyre pa prindër, duke nënkuptuar se situata e tyre familjare i vendos ata në një disavantazh të natyrshëm përsa i përket suksesit. Nga një perspektivë e të drejtave të njeriut, kjo mund të mos përputhet me parimin e mundësisë të barabarta dhe mund të përjetësojë paragjykimet ndaj strukturave jo-tradicionale familjare. Ai injoron faktin se shumë faktorë të tjerë, si mbështetja emocionale, cilësia e shkollës dhe qëndrueshmëria individuale ndër të tjera, mund të luajnë një rol të rëndësishëm në suksesin e një fëmije, pavarësisht nga situata e tyre familjare.
Sociologjia_Mu hamet_Mazreku	12	Gjimnazi i shkencave shoqërore-gjuhësore	112	3	"Fëmijët që banojnë në qytete arrijnë rezultate më të mira sesa nxënësit që banojnë në fshatra."	Ky pohim mund të shihet si diskriminues ose përjashtues sepse bën një përgjithësim bazuar në vendndodhjen gjeografike, gjë që mund të përforcojë stereotipet mbi komunitetet rurale. Ai nënkupton se jetesa në zonat rurale çon në mënyrë të natyrshme në rezultate më të dobëta akademike, duke anashkaluar potencialin e sistemeve arsimore rurale dhe aftësitë individuale të nxënësve në ato zona. Nga një perspektivë e të drejtave të njeriut, kjo mund të përjetësojë pabarazinë duke ulur vlerën e arritjeve të nxënësve ruralë dhe duke mos njohur sfidat strukturore më të gjera me të cilat ata mund të përballen, si mungesa e burimeve ose mundësisë arsimore. Kjo e zhvendos fokusin nga adresimi i këtyre pabarazive dhe vendos një theks të tepruar mbi vendndodhjen si përcaktuese e suksesit.
Sociologjia_Mu hamet_Mazreku	12	Gjimnazi i shkencave shoqërore-gjuhësore	114	2	"Individët që zotërojnë dije shkencore dhe shkathtësi pune janë resursi i çmuar i shoqërisë."	Kjo mund të shihet si përjashtuese sepse nënkupton që vetëm individët me njohuri shkencore dhe aftësi pune janë të vlefshëm për shoqërinë. Ajo mund të injorojë kontributet e atyre me lloje të tjera njohurish ose aftësish, përfshirë kompetencat krijuese ose sociale, duke marginalizuar potencialisht ata që nuk përshatën me një përkufizim tradicional të rroleve "produktive."

LIBRI	KLASA	DREJTIMI	FAQE	PARAGRAFI	CITATI	INTERPRETIMI
Sociologjia_Mu hamet_Mazreku	12	Gjimnazi i shkencave shoqërore-gjuhësore	136	4	"Terrorizmi është bërë mjet i qërimit të hesapeve ndërmjet sekteve të ndryshme politike, grupeve, organizatave ilegale apo ndërmjet tyre dhe shteteve"	Kjo përshkruan një pamje të përgjithshme që mund të përgjithësojë ose të keqinterpretojë pa dashje disa grupe. Kur përshkruajmë terrorizmin si një mjet i përdorur nga sektet politike, grupet ose edhe shtetet, ekziston rreziku i thjeshtësimit të një çështjeje shumë komplekse. Duke mos bërë dallim midis lëvizjeve politike legjitime dhe atyre që përfshihen në dhunë, pohimi mund të hedhë pa të drejtë dyshime mbi grupet paqësore, duke sugjeruar se ato mund të jenë të prirura ndaj terrorizmit vetëm për shkak të dallimeve të tyre politike ose ideologjike. Për më tepër, nënkuptimi se terrorizmi përdoret zakonisht nga shtetet pa ndonjë sqarim të mëtejshëm mund të çojë në keqkuptime, duke bërë të duket sikur shumë qeveri përdorin taktika terrori, gjë që nuk është gjithmonë e vërtetë. Gjuha këtu është tepër e përgjithshme dhe mungon saktësia e nevojshme për të siguruar që lëvizjet paqësore dhe veprimet ligjore të shteteve të mos lidhen gabimisht me terrorizmin. Në thelb, fjalia mund të përjashtojë pa dashje disa grupe nga përfaqësimi i drejtë, pasi priret drejt përgjithësimi të tepërt. Një qasje më e kujdesshme dhe e nuancuar do të ishte e nevojshme për të shmangur këto kurthe të mundshme dhe për të ruajtur përputhjen me parimet e të drejtave të njeriut, duke siguruar që të mos përjetësojmë stereotipe ose keqkuptime të dëmshme.
Edukate Qytetare _Egzona_Hyseni _Kllokoqi	11	/	8	1	"Në France, doktrinat qendrore të filozofëve të Iluminizmit ishin liria individuale dhe toleranca fetare, në kundërshtim me monarkinë dhe idetë e fiksuar të Kishës Katolike Romake."	Kjo fjali mund të shihet si një portretizim negativ i Kishës Katolike duke theksuar kundërshtimin e saj ndaj ideve të Iluminizmit. Ndërsa është e rëndësishme të diskutohen konfliktet historike, duhet të tregohet kujdes për të shmangur gjuhën që mund të duket nënvlerësuese ose përçmuese ndaj ndonjë grupi apo institucioni, duke siguruar që teksti të mbetet i balancuar dhe jo-diskriminues.
Edukate Qytetare _Egzona_Hyseni _Kllokoqi	11	/	8	2	"Në Iluminizëm u shkatërruan barrierat mes sistemeve kulturore, ndarjeve fetare, dallimeve gjinore etj."	Kjo fjali sugjeron se Iluminizmi ishte plotësisht i suksesshëm në thyerjen e barrierave kulturore, fetare dhe gjinore. Ndërsa ky ishte një nga synimet e Iluminizmit, realiteti ishte më kompleks dhe teksti duhet të tregojë kujdes që të mos thjeshtojë ose të paraqesë një version të idealizuar të historisë që mund të injorojë çështjet e vazhdueshme të diskriminimit ose përjashtimit.
Edukate Qytetare _Egzona_Hyseni _Kllokoqi	11	/	12	1	"Një kategori shoqërore mund të bëhet grup social kur anëtarët e kategorisë bashkëveprojnë dhe identifikohen si anëtarë të grupit."	Kjo fjali thekson transformimin nga një kategori sociale në një grup social përmes ndërveprimit dhe identifikimit. Është e rëndësishme të njihet se ky ndërveprim mund të nxisë një ndjenjë komuniteti dhe identiteti kolektiv, të cilat janë kritike për kohezionin shoqëror dhe mbrojtjen e të drejtave të grupeve. Teksti duhet të sigurojë që të mos anashkalojë diversitetin brenda këtyre grupeve dhe potencialin për dinamika sociale si pozitive ashtu edhe negative.
Edukate Qytetare _Egzona_Hyseni _Kllokoqi	11	/	12	2	"Shembulli më i mirë i një grupi parësor është familja."	Ndërsa familja është me të vërtetë një grup primar, është thelbësore të pranohet se strukturat familjare mund të ndryshojnë gjerësisht në kultura të ndryshme. Teksti duhet të jetë i ndjeshëm ndaj kuptimeve kulturore të ndryshme të asaj që përbën një familje, duke shmangur çdo nënkuptim se një strukturë e veçantë familjare është universalisht ideale.
Edukate Qytetare _Egzona_Hyseni _Kllokoqi	11	/	12	2	Image: Grupet paresore.	Imazhi duhet të reflektojë diversitetin e grupeve primare në shoqëri, duke përfshirë njerëz të racave, etnive dhe sfondëve të ndryshme. Një foto që përfshin vetëm njerëz të bardhë mund të nënkuptojë pa dashje se grupet primare nuk janë të ndryshme, gjë që mund të përforcojë stereotipat dhe të përjashtojë përvojat e njerëzve nga sfondet e tjera racore ose etnike. "Jeta e burrave dhe grave të këtij planeti" përfshin si burra ashtu edhe gra, gjë që është pozitive për sa i përket gjithëpërfshirjes gjinore. Mund të jetë edhe më gjithëpërfshirës duke marrë parasysh gjithashtu individët jo-binarë ose ata që nuk përshatën me normat gjinore, megjithëse kjo mund të jetë përtej kontekstit aktual të fragmentit.

LIBRI	KLASA	DREJTIMI	FAQE	PARAGRAFI	CITATI	INTERPRETIMI
Edukate Qytetare _Egzona_Hyseni _Klllokoqi	11	/	32	5	"Përzjerja e kulturave dhe racave të ndryshme shpesh ka çuar në sjellje negative shoqërore, tensione mes shumicave dhe pakicave, e ndjekur nga përpjekjet lokale, racizmi dhe diskriminimi racial."	Kjo fjali trajton tensionet midis grupeve të ndryshme kulturore dhe racore, dhe ndërsa njeh çështje si racizmi dhe diskriminimi, ajo mund të formulohet më me kujdes. Faza "sjellje negative shoqërore" e lidhur me "përzjerjen e kulturave dhe racave të ndryshme" mund të perceptohet si promovim i një stereotipi negativ për ndërveprimet multikulturore, duke përfshirë potencialisht idenë se diversiteti automatikisht çon në konflikt. Kjo mund të përjetësojë indirekt paragjykimet ose mendim përjashtues. Teksti duhet të tregojë kujdes për të mos sugjeruar që prania e grupeve të ndryshme shkakton në mënyrë të natyrshme tension social. Në vend të kësaj, fokusi duhet të jetë te faktorët strukturorë dhe shoqërorë që çojnë në tensione, duke siguruar që formulimi të mos kontribuojë në një pamje negative të diversitetit.
Sociologji	11	Shkenca Shoqërore Gjuhësore	8	1	"Njeriu është 'kafshë politike' (zoon politikon). Kjo nuk duhet kuptuar si thënie përcësuese, siç do të mund të mendohej sot..."	Përdorimi i frazës "kafshë politike" për njeriun mund të perceptohet si degradues dhe përcësues. Edhe pse autori përpjet ta sqarojë se nuk është thënie përcësuese, ky term përdor një fjalor që mund të tingëllojë si reduktues për natyrën njerëzore, duke u krahasuar me një "kafshë."
Sociologji	11	Shkenca Shoqërore Gjuhësore	8	3	"Njeriu shumëzohet (lind), por si qenie shoqërore ai e ka ndryshuar drejtimin e këtij ligji natyror, duke e planifikuar dhe kontrolluar atë sipas nevojave dhe mundësive të tij."	Sugjeron se riprodhimi është gjithmonë i kontrolluar, gjë që nuk është e vërtetë dhe mund të injorojë realitetin e të gjithëve.
Sociologji	11	Shkenca Shoqërore Gjuhësore	9	1	"Njeriu për nga natyra e tij nuk mund të jetojë i vetmuar..."	Ky formulim nënkupton që të jetuarit vetëm nuk është në natyrën e njerëzimit, duke diskriminuar potencialisht ndaj atyre që zgjedhin ose janë të detyruar të jetojnë vetëm.
Sociologji	11	Shkenca Shoqërore Gjuhësore	9	2	"Njeriu për nga natyra e tij është një qenie jo e vetëmjaftueshme për të plotësuar të gjitha nevojat e veta..."	Ky citat sugjeron se njerëzit, nga natyra e tyre, nuk mund të jetojnë të pavarur, çka mund të përjashtojë individët që jetojnë të vetëm ose që janë të vetë-mjaftueshëm, duke mos marrë parasysh diversitetin e zgjedhjeve të jetesës.
Sociologji	11	Shkenca Shoqërore Gjuhësore	16	2	"Për vëzhguesin e zakonshëm, për njeriun pa njohuri shkencore ndryshimet janë aq të shpejta dhe të papritura, sa që shkaktojnë tek ai ankth"	Citati sugjeron se ata pa njohuri shkencore janë më të prirur të ndjejnë ankth ndaj ndryshimeve, që mund të përjashtojë ata që nuk kanë arsim shkencor. Ky përkufizim mund të interpretohet si një nënkuptim që nënvizon dallimet midis individëve me dhe pa njohuri shkencore.
Sociologji	11	Shkenca Shoqërore Gjuhësore	51	1	"Se çfarë do të jetë individ i person i pavarur, se çfarë mendimi dhe përshtypje do të ketë për botën, kjo varet në masë të madhe se në çfarë raportesh familjare është rritur ai si fëmijë."	Sugjeron se individët janë tërësisht të përcaktuar nga përvojat e tyre të hershme në familje.
Sociologji	11	Shkenca Shoqërore Gjuhësore	51	2	"Në anën tjetër, nëse fëmija rritet në një atmosferë të tensionuar nervore të jetës familjare... atëherë ky fëmijë do ta ketë të lënduar psikikën (shpirtin) e tij me gjurmë negative, të cilat do ta ndjekin gjithë jetën e tij."	Ky citat mund të kontribuojë në formimin e stereotipeve mbi fëmijët që rriten në kushte të tilla, pa marrë parasysh ndjeshmërinë dhe kompleksitetin individual të secilit rast. Poashtu, nënkupton se pasojat negative të një atmosfere të tensionuar familjar janë të përhershme. Kjo qasje mund të duket si një fatalizëm që nuk lejon mundësinë për ndryshim ose përmirësim në jetën e individëve.

LIBRI	KLASA	DREJTIMI	FAQJA	PARAGRAFI	CITATI	INTERPRETIMI
Sociologji	11	Shkenca Shoqërore Gjuhësore	54	1	"Për fëmijët, nga këndvështrimi i perceptimit të tyre, të rritesh do të thotë të bëhesh më i madh, më i fortë, më i ditur dhe që mund të bashkëveprosh me të tjerët."	Përdorimi i termave si "më i madh," "më i fortë," dhe "më i ditur" mund të krijojë një perceptim të njëanshëm dhe të kufizuar për të gjithë fëmijët, duke lënë jashtë ndryshimet individuale në mënyrën se si ata përjetojnë dhe interpretojnë procesin e të rriturit
Sociologji	11	Shkenca Shoqërore Gjuhësore	55	1	"Një zhvillim i dukshëm në gjatësi dhe në rritje të peshës trupore, i shoqëruar me rritje të gjoksit te vajzat, me rritje të mjekrës, forcim muskujsh, ndryshim të ngjyrës së zërit te djemtë..."	Përshkrimi i rritjes së gjoksit te vajzat dhe forcimit të muskujve te djemtë është një shembull i stereotipizimit të karakteristikave fizike të lidhura me gjininë. Përshkrimi i ndryshimeve fizike që janë specifike për gjininë mund të kontribuojnë në forcimin e ndarjeve gjinore dhe të ndikojnë në mënyrën se si individët e perceptojnë dhe ndjejnë trupin e tyre.
Sociologji	11	Shkenca Shoqërore Gjuhësore	56	2	"Një moment i veçantë për këtë moshë është pensionimi, i cili është formë e mbylljes së aktivitetit të punës dhe arrihet në moshën 60-vjeçare për femrat dhe 65-vjeçare për meshkujt."	Shënimi i moshave të ndryshme për pensionim për gra dhe burra mund të injorohet përpjekjet për barazi gjinore dhe mund të përforcojë ide të vjetra mbi rolet gjinore në punë.
Sociologji	11	Shkenca Shoqërore Gjuhësore	56	3	"Një problem tjetër i ndjeshëm për moshën e pleqërisë është përjashtimi social dhe vetmia."	Mund të krijojë një perceptim të përgjithshëm që të moshuarit janë automatikisht të izoluar dhe të përjashtuar, duke neglizhuar përpjekjet për të përmirësuar përfshirjen e tyre sociale.
Sociologji	11	Shkenca Shoqërore Gjuhësore	63	3	"... njerëzit gjithnjë e më shumë kohën e tyre e kalojnë në botën virtuale, pra jo reale, e gjithnjë e më pak në atë reale, ekzistuese."	Ky citat sugjeron një ndarje të rëndë midis "botës virtuale" dhe "botës reale", duke i konsideruar aktivitetet dhe ndërlidhjet në hapësirat virtuale si të pavlera në krahasim me ato në jetën reale. Kjo mund të stigmatizojë përdoruesit e teknologjisë si njerëz që "shpenzojnë" më shumë kohë në mënyra që janë "më pak reale" ose "jo të vërteta".
Sociologji	11	Shkenca Shoqërore Gjuhësore	64	1	"Njerëzit nuk kanë kohë më të bisedojnë as me fëmijët e tyre, sepse janë në kërkim të një shoqërie virtuale që i plotëson 'më mirë' nevojat e tyre."	Nënkupton se njerëzit që kalojnë shumë kohë në hapësirat virtuale e kanë neglizhuar ndjeshëm jetën reale, duke ndikuar negativisht në marrëdhëniet e tyre personale, përfshirë ato me fëmijët e tyre. Kjo mund të përbëjë një përgjithësim dhe një paragjykim ndaj individëve që përdorin shumë internetin.
Sociologji	11	Shkenca Shoqërore Gjuhësore	64	1	"Kështu ata, duke shfrytëzuar internetin, i zëvendësojmë lidhjet shoqërore cilësore (të jetës reale) me lidhje më pak cilësore (të shoqërisë virtuale)."	Ky krahasim mund të jetë diskriminues ndaj përdoruesve të teknologjisë dhe të nënvlehtësojë rëndësinë e lidhjeve virtuale, që mund të jenë gjithashtu të vlefshme dhe mbështetëse për individë të ndryshëm.
Sociologji	11	Shkenca Shoqërore Gjuhësore	75	2	"Masat e gjera konsiderohen vetëm si grupe pasive dhe jokrijuese, ndërsa elita përvetëson, në njëfarë mënyre, monopolin e krijimtarisë."	Përcakton një hierarki kulturore që ndan njerëzit në "aktive" (elita) dhe "pasive" (masa), duke kontribuar në ndarjen dhe diskriminimin e vlerave dhe aftësive të ndryshme kulturore.
Sociologji	11	Shkenca Shoqërore Gjuhësore	75	2	"Prirja për të qenë pjesë e elitës kulturore merret si simbol statusor i një numri të vogël intelektualësh."	Përjashton shumicën e individëve nga mundësia për të arritur në nivele të larta kulturore, duke krijuar një ndarje mes "elitarëve" dhe "të zakonshmeve".

LIBRI	KLASA	DREJTIMI	FAQJA	PARAGRAFI	CITATI	INTERPRETIMI
Sociologji	11	Shkenca Shoqërore Gjuhësore	92	3	"Në vendet islamike, siç janë Arabia Saudite, Irani, Pakistani etj., sjellje të tilla konsiderohen plotësisht devijante."	Mund të interpretohet si një stereotipizim negativ i kulturave islamike, duke sugjeruar se ata janë më të prirur për të konsideruar sjellje të caktuara si devijante në krahasim me vendet perëndimore.
Sociologji	11	Shkenca Shoqërore Gjuhësore	94	2	"Narkomania është sjellje devijuese, e cila lidhet edhe me një varg sjelljesh të tjera kundërshoqëror e dhe kriminale."	Bën stigmatizimin e individëve me problemet e varësisë, duke i lidhur ata drejtpërdrejt me sjellje kriminale dhe të dëmshme për shoqërinë.
Sociologji	11	Shkenca Shoqërore Gjuhësore	113	2	"Ndonëse marrëdhëniet homoseksuale të dy gjinive ishin të pranishme gjatë gjithë historisë së shoqërive njerëzore, shoqëritë ato i toleronin në mënyrë të heshtur apo i trajtonin si sjellje devijante."	Sugjeron që marrëdhëniet homoseksuale ishin të pranura, por si sjellje devijante. Kjo mund të interpretohet si një qëndrim diskriminues ndaj marrëdhënieve homoseksuale, duke i konsideruar ato si diçka që është në një nivel të ulët të pranueshmërisë shoqërore.
Sociologji	11	Shkenca Shoqërore Gjuhësore	113	2	"Kohët e fundit këto çifte kërkojnë që, në mënyrë legale, të adaptojnë fëmijë për të formuar familje "të vërtetë".	Përdorimi i termit "familje të vërtetë" mund të përçohet si diskriminues ndaj familjeve të tjera që ndjekin modele të ndryshme nga ato tradicionale. Ky term mund të sugjerojë se vetëm një lloj familjeje është i ligjshëm apo i pranueshëm, ndërsa të tjerët nuk janë të tillë.
Sociologji	11	Shkenca Shoqërore Gjuhësore	116	1	"Fëmijët shpesh ndodhen nën goditjet 'legjitime' të prindërve të tyre."	Termi "goditjet legjitime" mund të sugjerojë një normalizim të dhunës ndaj fëmijëve, duke e paraqitur atë si diçka të pranuar ose të justifikuar, që është diskriminuese ndaj fëmijëve.
Sociologji	11	Shkenca Shoqërore Gjuhësore	117	2	"Abuzimet seksuale me fëmijët dhe incestet janë dukuri të përhapura kryesisht në shoqëritë më të urbanizuara, të cilat përgjithësisht kanë më shumë njerëz të stresuar."	Një stereotip që lidh urbanizimin me përhapjen e abuzimeve seksuale dhe incestit, duke e trajtuar këtë si një karakteristikë të shoqërive më të zhvilluara dhe duke e bërë të duket si një problem i këtyre shoqërive. Gjithashtu, teksti lidhë abuzimin seksual ndaj fëmijëve me faktorin e stresit, gjë që nuk qëndron.
Edukatë Qytetare	10		50	2	"Elementi i parë i mbrojtjes së një shoqërie nuk është ligji dhe policia, por zakonet dhe vlerat morale të shoqërisë."	Çfarë konsiderohet si vlerë morale në një shoqëri mund të mos jetë e pranueshme në një tjetër. Nëse një shoqëri përfaqon një sërë vlerash që nuk janë universale, mund të ndodhë që individët që nuk i ndjekin këto vlera të ndihen të përjashtuar ose të diskriminuar.
Edukatë Qytetare	10		53	2	"Moszbatimi i ligjit për interesa vetjakë të individëve ose të pushtetit sjell çrregullime të pariparueshme për shoqërinë ..."	Mund të nënkuptojë se individë që nuk zbatojnë ligjin janë burimi i problemeve për të gjithë shoqërinë, pa u thelluar në ndonjë dimension të mundshëm socio-ekonomik që mund të ndikojë në këtë sjellje.

LIBRI	KLASA	DREJTIMI	FAQJA	PARAGRAFI	CITATI	INTERPRETIMI
Edukatë Qytetare	10		59	2	"Burri dhe gruaja kanë të drejta të barabarta për punësim. Megjithatë, kur japin intervista për punë, gratë përballen me mendësinë se ato janë më të prira të jenë të përkushtuara ndaj fëmijëve dhe se mund të bëjnë më shumë mungesa në punë."	Fjalja pasqyron një formë të diskriminimit gjinor përmes mendësive dhe stereotipeve që mund të ndikojnë në mundësitë e grave për të siguruar një punë të barabartë me burrat. Shembulli nuk është mjaftueshëm i elaboruar dhe lehtë mund të keqkuptohet.
Edukatë Qytetare	10		59	2	"Puna gjatë orëve të vona të natës kërkon më shumë garanci për një transport të sigurt për femrat, me qëllim që të mos bëhen objekt i dhunës. Megjithatë, doktorët, pavarësisht nga gjinia e tyre, kryejnë turnin e natës dhe ofrojnë shërbim për ata që kanë nevojë."	Ndjek një qëndrim që sugjeron se femrat janë më të rrezikuara dhe se nevojat e tyre për siguri janë më të rëndësishme sesa ato të burrave. Kur thuhet që "femrat" mund të bëhen objekt i dhunës dhe kërkohet një transport i sigurt, kjo mund të theksojë një stereotip të caktuar mbi rrezikun që ndihen më shumë gratë dhe mund të nënkuptojë që ata janë më të cenueshëm sesa burrat, duke e përforcuar një narrativë që mund të ndihmojë në diskriminimin ose në mbajtjen e roleve tradicionale gjinore.
Edukatë Qytetare	10		65	1	"Shpesh vëmë re në bare dhe vende publike grupe të rinjsh që kanë dalë për të biseduar dhe për të kaluar ore të këndshme në shoqërinë e përbashkët, por në fakt të gjithë janë duke parë celularët e tyre."	Përdorimi i frazës "grupe të rinjsh" mund të nënkuptojë një përgjithësim për të gjithë të rinjtë, që nuk është domosdoshmërisht i saktë. Fjalja sugjeron një sjellje të zakonshme për të rinjtë, ku ata janë të angazhuar më shumë me celularët sesa me ndërveprimin në grup. Ky përshkrim mund të nxisë një qëndrim kritik ndaj të rinjve pa marrë parasysh variabilitetin e sjelljeve individuale dhe mund të pasqyrojë një perceptim të përgjithshëm që nuk është gjithmonë i saktë për të gjithë individët.
Edukatë Qytetare	10		74	2	"Megjithatë, veçanërisht në qytetet e mëdha, nuk mungojnë sjelljet dhe ngjarjet që shfaqin mosmarrëveshje."	Fjalja nuk ka gjuhë diskriminuese të drejtpërdrejtë, por përmban një generalizim që mund të ndikojë në perceptimin e qyteteve të mëdha si më problematike në lidhje me mosmarrëveshje.
Edukatë Qytetare	10		82	2	"Sjelljet e dëmshme për shëndetin vlerësohen se janë shndërruar në shkaku kryesor të rritjes së sëmundshmërisë në botë, sidomos të rinjtë."	Të rinjtë janë të paraqitur si grup i rrezikuar nga sjelljet e dëmshme, dhe kjo mund të krijojë një perceptim që të rinjtë janë më të prirur për të qenë të prekur nga probleme të shëndetit për shkak të sjelljeve të tyre, duke i portretizuar ata në një dritë negative.
Edukatë Qytetare	10		83	2	"Përdorimi i drogave është bërë sot një nga rreziqet e mëdha për shëndetin, veçanërisht të të rinjve."	Mund të krijojë një imazh të përmbledhur dhe negativ për të rinjtë, duke i paraqitur ata si të prirur për përdorimin e drogës dhe si më të rrezikuar.
Psikologji	11	Shkenca Natyrore	52	2	"Një faktor tjetër lidhet me dallimet individuale. Nënat ndryshojnë në biologjinë e tyre (mosha, gjenet etj.) dhe në varësi të kushteve mjedisore (ushqimi, stresi etj.). Një nënë e cila është 25 vjeç dhe me shëndet të mirë ndoshta është më në gjendje të mbrojë beben e saj nga teratogjenet sesa një nënë e moshuar."	Stereotip që sugjeron se nënat më të reja janë gjithmonë më të afta për të mbrojtur fëmijën e tyre se sa nënat më të moshuara. Ky mendim mund të jetë diskriminues ndaj nënave më të moshuara duke i bërë ato të ndihen të paafta ose të papërshtatshme për të qenë prindër.

LIBRI	KLASA	DREJTIMI	FAQE	PARAGRAFI	CITATI	INTERPRETIMI
Psikologji	11	Shkenca Natyrore	61	1	"Konfuzioni i rolit është normal. Ajo mund të jetë arsyeja se përse jeta e disa adoleshentëve duket kaq kaotike."	Përdor fjalë që mund të kontribuojnë në një stereotip të adoleshentëve si të paqëndrueshëm dhe kaotikë.
Psikologji	11	Shkenca Natyrore	61	1	"Një nga detyrat kryesore për adoleshentët është të bëhen të pavarur nga familjet e tyre."	Përkthuan pavarësinë si një "detyrë kryesore" për adoleshentët. Ky përshkrim mund të sugjerojë që pavarësia nga familja është një qëllim universal dhe i detyrueshëm për të gjithë adoleshentët. Në realitet, ndjenja e pavarësisë dhe ndarja nga familja ndodh në mënyra dhe në kohë të ndryshme për individë të ndryshëm, dhe nuk është gjithmonë një detyrë e pranuar nga të gjithë adoleshentët.
Psikologji	11	Shkenca Natyrore	63	3	"Njerëzit që nuk janë të kënaqur me marrëdhëniet e tyre personale dhe familjare, priren të vuajnë më shumë nga izolimi emocional, vetmia dhe depresioni."	Mund të stigmatizojë ata që ndiejnë pakënaqësi në marrëdhëniet e tyre personale, duke i portretizuar ata si më të prirur për të vuajtur nga izolimi dhe depresioni. Ky përshkrim mund të mos marrë parasysht kompleksitetin e situatave individuale dhe mund të japë një pasqyrë të thjeshtëzuar mbi ndjenjat emocionale.
Psikologji	11	Shkenca Natyrore	89	2	"Kategoritë më specifike përfshijnë: prapambetje të buta (55-69 pikë); prapambetje të moderuara (40-54 pikë); prapambetje e ashpra (25-39 pikë); prapambetje të thella (poshtë 25 pikë)."	Përdor terma si "prapambetje të buta", "prapambetje të moderuara", "prapambetje e ashpra", dhe "prapambetje të thella" për të përshkruar nivele të ndryshme të inteligjencës, që mund të kontribuojnë në stigmatizimin e individëve që kanë rezultate të ulëta në testet e inteligjencës. Këto terma mund të jenë të diskriminuese dhe të krijojnë ndjenja negative ndaj individëve që nuk përmbushin standardet e zakonshme të inteligjencës.
Psikologji	11	Shkenca Natyrore	100	Opsion tek detyra per kontroll njohurish	"Besimi se të qarit është e papërshtatshme për burrat."	Bazohet në një stereotip gjinor që sugjeron se ndjenja dhe shprehja e emocioneve është e papërshtatshme për burrat.
Psikologji	11	Shkenca Natyrore	124	1	"Paraqitja fizike e një personi ndikon shumë në përshkrimet që të tjerët kanë për atë."	Kjo mund të kontribuojë në stereotipe dhe diskriminim të njerëzve që nuk përputhen me standardet estetike të shoqërisë.
Psikologji	11	Shkenca Natyrore	124	1	"Njerëzit ndihen më mirë me veten e tyre, kur shoqërohen me njerëz të cilët të tjerët i konsiderojnë si të dëshirueshëm. Ne shpesh i konsiderojmë ata që janë fizikisht të bukur si më interesantë, më socialë, më inteligjentë, më të këndshëm etj ..."	Mund të krijoj ndjenja të pasigurisë dhe vetëvlerësimit të ulët për ata që nuk i përmbushin këto standarde.

LIBRI	KLASA	DREJTIMI	FAQE	PARAGRAFI	CITATI	INTERPRETIMI
Psikologji	11	Shkenca Natyrore	124	1	"Tërheqja fizike ndikon zgjedhjet tona të miqve dhe të atyre që dashurojmë."	Sugjeron që tërheqja fizike është një faktor kryesor në krijimin e marrëdhënieve, duke injoruar ndoshta cilësi të tjera të rëndësishme që ndihmojnë në ndërtimin e marrëdhënieve të shëndetshme dhe të forta.
Psikologji	11	Shkenca Natyrore	131	1	"Njerëzit që janë tërheqës nga pamja fizike marrin më tepër ndihmë nga të tjerët."	Diskriminim bazuar në pamjen fizike.
Psikologji	11	Shkenca Shoqërore	62	1	"Të rriturit e rinj janë më të fortë se të rriturit e vjetër."	Forca dhe aftësitë e individëve janë të ndryshme dhe varen nga shumë faktorë, duke përfshirë shëndetin, përvojën dhe stilin e jetesës, dhe nuk mund të përshkruhen në mënyrë të thjeshtë si më të mira ose më të dobëta në baza të moshës.
Psikologji	11	Shkenca Shoqërore	63	1	"Problemet psikologjike në menopauzë më tepër reflektojnë zhvërsimin social të gruas që po plaket, sesa vetë procesin fiziologjik të menopauzës."	Sugjeron se problemet psikologjike gjatë menopauzës janë më shumë një pasqyrim i stigmatizimit social dhe dëmtimit të vlerës së gruas që po plaket, sesa një përvojë natyrale fiziologjike. Kjo mund të minimizojë përvojat e vërteta dhe ndjesitë që gratë përjetojnë gjatë kësaj periudhe, duke u fokusuar më shumë në mënyrën se si shoqëria i percepton ato.
Psikologji	11	Shkenca Shoqërore	89	1	"Kategoritë më specifike përfshijnë: prapambetje të buta (55-69 pikë); prapambetje të moderuara (40-54 pikë); prapambetje e ashpra (25-39 pikë); prapambetje të thella (poshtë 25 pikë)."	Përdor terma si "prapambetje të buta", "prapambetje të moderuara", "prapambetje e ashpra", dhe "prapambetje të thella" për të përshkruar nivele të ndryshme të inteligjencës, që mund të kontribuojnë në stigmatizimin e individëve që kanë rezultate të ulëta në testet e inteligjencës. Këto terma mund të jenë të diskriminuese dhe të krijojnë ndjenja negative ndaj individëve që nuk përmbushin standardet e zakonshme të inteligjencës.
Psikologji	11	Shkenca Shoqërore	103	1	"Për shembull, krahasuar me perëndimorët, japonezët kanë më pak prirje që të shprehin emocione të caktuara."	Përmban një përgjithësim që mund të kontribuojë në krijimin e stereotipeve kulturore dhe mund të ndikojë në perceptimin e kulturave të ndryshme
Psikologji	11	Shkenca Shoqërore	103	2	"Në kulturën japoneze, fëmijët mësojnë të fshehin emocionet negative me një shprehje stoike ose me një buzëqeshje të sjellshme."	Përmban përgjithësimet kulturore.
Psikologji	11	Shkenca Shoqërore	103	2	"Meshkujt e rinj në kulturën Masai në mënyrë të ngjashme pritjet që të fshehin emocionet e tyre në publik, duke u shfaqur të ashpër ose të ftohtë, pa emocione në fytyrë."	Përmban përgjithësimet kulturore.

LIBRI	KLASA	DREJTIMI	FAQE	PARAGRAFI	CITATI	INTERPRETIMI
Psikologji	11	Shkenca Shoqërore	124	2	"Në kulturën japoneze, fëmijët mësojnë të fshehin emocionet negative me një shprehje stoike ose me një buzëqeshje të sjellshme.	Kjo mund të kontribuojë në stereotipe dhe diskriminim të njerëzve që nuk përputhen me standardet estetike të shoqërisë.
Psikologji	11	Shkenca Shoqërore	125	1	"Dashuria në shikim të parë ka shumë pasion por pak angazhim, ndërsa një çift i cili ka 15 vjet së bashku ka më shumë intimitet dhe angazhim por ndoshta më pak pasion."	Përshkrimi i çiftit që ka kaluar 15 vjet së bashku si të kenë më shumë intimitet dhe angazhim, por ndoshta më pak pasion, është një përgjithësim që mund të mos përputhet me përvojat e të gjithë çiftet.
Psikologji	11	Shkenca Shoqërore	129	1	"Binjakët identike janë më të ngjashëm në sjelljen e tyre agresive dhe kriminale..."	Sjelljet agresive dhe kriminale janë të ndikuara nga shumë faktorë, përfshirë faktorët mjedisorë dhe individualë. Teksti sugjeron se binjakët identike janë më të ngjashëm në sjelljen e tyre agresive dhe kriminale. Ky është një përgjithësim i gjerë dhe mund të kontribuojë në krijimin e stereotipeve të padëshiruara për binjakët identike.
Psikologji	11	Shkenca Shoqërore	131	1	"Njerëzit që janë tërheqës nga pamja fizike marrin më shumë ndihmë nga të tjerët."	Mund të përforcojë ide të padrejta që pamja fizike është një faktor kyç në marrëdhëniet sociale dhe ndihmën që individët marrin nga të tjerët
Biologji	12	Shkenca natyrore	-	-	Librit i shkruan viti 2021	Libër i shkruan viti 2021, por është i vjetëruar në realitet, pa shembuj modern dhe me statistika të viteve 2000 në SHBA. Libri është krejtësisht i përkthyer nga gjuha angleze me shembuj dhe kontekst nga SHBA. Kjo vlenë për të gjithë librin shkollor deri në kapitullin III. Mjedisi dhe shëndeti i njeriut ku përmendet Kosova për herë të parë në kontekstin e mjedisit jetësor dhe ndotjes. Edhe pse që përmendet, statistikën dhe shembujt janë mjaft të vjetëruar me përditësime të viteve 2000 të hershme. E njëjta vlenë për ilustrimet në këtë libër. Në këtë mënyrë, pasqyrimi i tekstit shkollor bie ndesh me të drejtën e studentëve për nxënien e informimit të sakt, e cila supozohet të jetë aktuale dhe kontekstuale. Në tabelën në vijim do të listohen rastet konkrete të formulimeve jashtë kontekstit adekuat Kosovar. Më pas do të vazhdohet me formulimet e tjera problematike në kuader të diskriminimit të libër.
Biologji	12	Shkenca natyrore	130	3	"Shumë Amerikan vuajnë nga një gjendje e quajtur presioni i lartë i gjakut ose hipertensioni [...]"	Përdorim i statistikave Amerikane, të cilat kanë dalë nga përdorimi.
Biologji	12	Shkenca natyrore	131	1	Sëmundjet e enëve të gjakut që furnizojnë zemrën dhe trurin me gjak janë shkaqet kryesore të vdekjes së parakohshme në Shtetet e Bashkuara."	
Biologji	12	Shkenca natyrore	145	3	Frekuenca e mpiksjes së gjakut dhe sulmeve në zemër është shumë më e ulët në mesin e Inuit gjuetarët nomadë të Arktikut të Amerikës së Veriut se sa tek amerikanë e tjerë."	

LIBRI	KLASA	DREJTIMI	FAQE	PARAGRAFI	CITATI	INTERPRETIMI
Biologji	12	Shkenca natyrore	155	Figurë	Udhëzimet e ushqimit të shëndetshëm bazohen në udhëzuesve të ushqimit të fillimit të viteve 2000 në SHBA.	Përdorim i statistikave Amerikane, të cilat kanë dalë nga përdorimi.
Biologji	12	Shkenca natyrore	202	2	"Midis 1981 dhe 2000 më shumë se 448.000 amerikanë vdiqen nga SIDA [...]"	
Biologji	12	Shkenca natyrore	202	Figurë	Carafiku psraqet gjetjet të sides ne Shtetet e Bashkuar ne mes 1996 dhe 2001.	
Biologji	12	Shkenca natyrore	248	3	"Depresioni prek disa miliona amerikanë [...]"	
Biologji	12	Shkenca natyrore	333	3	"Vetëm në Shtetet e Bashkuar rreth 28% - 155.000 - e të gjitha vdekjeve nga kanceri i atribuohen kancerit të mushkërive."	
Biologji	12	Shkenca natyrore	364	2	Prindërit, anëtarët e tjerë të familjes, moshataret, mesuesit dhe të tjerët komunikojnë pritjet e tyre për sjelljen e vajzave dhe djemve në mënyrë fine por efektive.	Këto fjali janë problematike sepse pritshmëritë për sjelljen e vajzave dhe djemve theksojnë rolet tradicionale gjinore, duke forcuar normat e ngurta për atë se si secili gjini duhet të sillet. Kjo mund të çojë në stereotipe dhe kufizime për zhvillimin e individëve. Përdorimi i fjalisë "Femijët i mësojnë shpejt sjelljet gjinore" sugjeron se ndarjet gjinore janë të natyrshme dhe të paracaktuara, duke injoruar ndikimin e kontekstit shoqëror dhe kulturor në formimin e identiteteve gjinore.
Biologji	12	Shkenca natyrore	364	2	"Femijet i mësojnë shpejt sjelljet gjinore që priten nga ata"	Formulime të tilla injorojnë diversitetin e përvojave individuale dhe krijojnë një mjedis ku individët që nuk përputhen me këto pritshmëri ndihen të përjashtuar ose stigmatizuar.
Biologji	12	Shkenca natyrore	364	3	"Anëtarët e një kulture i klasifikojnë sjelljet e meshkujve dhe femrave si të përshatshme apo jo. Sjelljet femrore janë të pritura nga femrat dhe sjelljet mashkullore janë të pritura nga meshkujt."	Një qasje e tillë kontribuon në ndërtimin e një mjedisi shoqëror ku individët ndihen të detyruar të përputhen me pritshmëritë tradicionale, duke minuar lirinë e shprehjes individuale.

LIBRI	KLASA	DREJTIMI	FAQE	PARAGRAFI	CITATI	INTERPRETIMI
Biologji	12	Shkenca natyrore	364	4	Një person që ka tipare mashkullore dhe tipare femërore quhet androgjen. Për shembull, në SHBA sot, një femër ose një mashkull që është e ndjeshme ndaj të tjerëve, e kujdesshme dhe shprehëse e emocioneve (traditionalisht trajta femërore) dhe është gjithashtu e forte, e pavarur dhe garuese (trajta mashkullore) do të konsiderohej të ishte androgjenë, Figura 1 (figura është me një femër në sportin e boksit si shembulli i femrës androgjen)	Faktualisht i pasaktë dhe përforsim i vizionit binar mbi identitetin gjinor.
Biologji	12	Shkenca natyrore	365	figurë	Shembulli i figures është ilustrim i femrave në sportin boks, dhe lidhet në libër me konceptin e femrës androgjenë.	Shembulli faktikisht i pasaktë i androgjinisë, ndërsa në të njëjtën kohë minon preferencën personale në sportet e zgjedhura.
Biologji	12	Shkenca natyrore	365	2	"[...] edhe pse grate përgjithsisht vazhdojnë të kenë rolin kryesor në mirëmbajtjen e shtëpisë dhe në kujdesin për anëtarët e familjes.	=Sugjeron se roli i grave në mirëmbajtjen e shtëpisë dhe kujdesin për familjen është natyror dhe i pandryshueshëm, duke injoruar faktorët socio-historikë që kontribuojnë në këto struktura. Mungon kritikë feminist shoqërore.
Biologji	12	Shkenca natyrore	365	figurë	Figura 2 tregon grate duke larë enë dhe e kontraston / afron me një ilustrim tjetër ku e dretton një makinë punuese.	Një imazh i një gruaje që lahet enët në një tekst shkollor përforcon stereotipet gjinore duke e paraqitur atë si përgjegjëse për punët e shtëpisë, duke injoruar rolet e tjera që mund të ketë në shoqëri.
Biologji	12	Shkenca natyrore	366	1	"At the age of 3, they understand gender constancy, which means they understand that gender cannot change and that they will always be boys or girls."	Këto fraza janë problematike sepse sugjerojnë se identiteti gjinor është i pandryshueshëm dhe i paracaktuar, duke injoruar diversitetin dhe fleksibilitetin e identiteteve gjinore, që mund të shfaqen në mënyra të ndryshme. Klasifikimi i lojërave si "vajzat luajnë me kukulla" dhe "djemtë me makina" përforcon stereotipet gjinore dhe normat tradicionale, duke minuar mundësitë për individët që nuk përputhen me këto rolet e ndara. Gjithashtu, kjo qasje kufizon shprehjen e individualitetit dhe lirinë për të zgjedhur aktivitetet e preferuara pa u ndjerë të detyruar nga pritshmëritë shoqërore.
Biologji	12	Shkenca natyrore	366	2	"Vajzat luajnë me kukulla, djemtë me makina" + ilustrim duke i vizualizuar keto role të ndara në figurë	

LIBRI	KLASA	DREJTIMI	FAQE	PARAGRAFI	CITATI	INTERPRETIMI
Biologji	12	Shkenca natyrore	368	2	Full text on p. 368.	I gjithë paragrafi është spjegim i të kuptuarit të fëmijëve të "skemave gjinore" te cilët rezultojnë në sjellje stereotipe gjinore dhe ku femrat [...] do të shmangë aktivitetet që kanë lidhje me shkencën. Në këtë kontekst figurat e mëtejshme bëjnë për të interpretuar rreth femrat shkencëtare të ilustruara në shembuj janë përjashtime.
Biologji	12	Shkenca natyrore	369	2	"Me kalimin e kohës kur të rinjtë futen në fazën e adoleshencës ata tregojnë më shumë kujdes për t'u sjellë në mënyrë "mashkullore" apo "femërore," siç kërkohej nga kultura ku rriten."	përmban një qasje diskriminuese, pasi forcon pritshmëritë të ndara sipas gjinisë për sjelljen. Kjo sugjeron se rolet shoqërore janë të paracaktuara bazuar në gjini, duke përjetësuar stereotipet mbi atë se si duhet të sillen vajzat dhe djemtë. Një gjuhë e tillë përforcon normat binare dhe injoron dallimet individuale, duke kontribuar kështu në një diskurs kufizues dhe përjashtues.
Biologji	12	Shkenca natyrore	370	2	"Identiteti seksual merr rëndësi që kur vijnë në jetë meqe të porsalindurit meshkuj gati gjithmonë vishen me rroba të kaltra (blu) ndërsa femrat me rroba rozë dhe një kurdele në flokë." + ilustrim te porsalindurit sipas këtyre tipareve ne figure.	Kjo frazë dhe ilustrimi përmbajnë një qasje diskriminuese, pasi lidhin identitetin seksual me zgjedhje të caktuara të ngjyrave dhe paraqitjeve që nga lindja, duke përforcur stereotipet gjinore. Kjo nënkupton që normat e caktuara për gjininë janë të natyrshme dhe të pandryshueshme, duke injoruar diversitetin dhe fleksibilitetin e shprehjes së identitetit seksual.
Biologji	12	Shkenca natyrore	371	Kontrolli i njohurive / mendimi kritik	1. "Përgatitni një listë me profesionet e përshtatshme për femrat dhe meshkujt sipas jush" 2. Mendim kritik. Nëse motra juaj kërkon të inkuadrohet në ushtri apo polici, çfarë mendimi do të kishit ju për këtë gjest. 3. Ne autobusin me të cilin ju udhëtoni për në shkollë, një ditë shihni se vozitëse është një femër, atëherë ju 4. Zbrisni nga autobusi 5. Fyeni dhe tallni shoferen 6. Silleshit me respekt 7. Thurnit tregime te pabaza per te.	Këto pyetje janë diskriminuese sepse: Pyetja për profesionet e përshtatshme për femrat dhe meshkujt mbështet ndarjet gjinore, duke kufizuar mundësitë dhe rolet profesionale bazuar te gjinia, çka përforcon stereotipet gjinore. Pyetja që sfidon inkuadrimitin e motrës në ushtri apo polici sugjeron se këto janë zgjedhje të pazakonta për gratë, duke krijuar një perceptim paragjykes ndaj grave që zgjedhin karriera të tilla. Alternativat për sjelljen ndaj një shoferje femër janë ofenduese dhe përjashtuese, duke promovuar diskriminim dhe tallje ndaj grave në profesionet e tyre dhe minuar respektin ndaj tyre.

LIBRI	KLASA	DREJTIMI	FAQE	PARAGRAFI	CITATI	INTERPRETIMI
Biologji	10	Gjmnazi i përgjithshëm dhe për gjimnazin matematikë dhe informatikë	179		Idioti mongoloid + figure.	Përdorimi i fjalisë "idioti mongoloid" është thellësisht ofendues dhe diskriminues. Ky term mbarat një histori të gjatë të përdorimit të tij për të stigmatizuar individët me sindromën Down dhe bazohet në klasifikime racore të vjetruara dhe të diskredituara. Përdorimi i tillë jo vetëm që është i papranueshëm nga ana etike, por gjithashtu përforcon stigmatizimin dhe dehumanizimin e individëve me aftësi të kufizuara.
Biologji	10	Gjmnazi i përgjithshëm dhe për gjimnazin matematikë dhe informatikë	180	1	Personat e tilla sipas pamjes së fytyrës dhe syve i përngjajnë racës mongole, ndërsa janë me ngecje të madhe mentale, me rritje të shkurtër, truri i zvogëluar dermatoglifet (vijat e dorës, të këmbës karakteristike dhe jetojnë më së shumti 10-15 vjet.	
Biologji	10	Gjmnazi i përgjithshëm dhe për gjimnazin matematikë dhe informatikë	233	2	Historia njëh raste ku disa njerëz kanë jetuar më tepër se 200 vjet (psh. Anglezi Tomas Korner ka jetuar me se 207 vjet)"	Kjo fjali është problematike sepse Pretendon një fakt historik të pavërtetë, duke theksuar se disa njerëz kanë jetuar më shumë se 200 vjet, gjë që nuk është mbështetur nga studime shkencore të besueshme. Në këtë mënyrë, teksti minon besueshmërinë e burimeve historike.
Biologji	10	Gjmnazi i përgjithshëm dhe për gjimnazin matematikë dhe informatikë	233	2	"Përkunder bindjes se krijuar se njerëzit që merren me punë intelektuale jetojnë shkurt, historia njëh raste që edhe ata të kenë jetuar mjaft gjatë."	Teksti sugjeron një përgjithësim të gabuar se njerëzit që merren me punë intelektuale jetojnë më pak, duke promovuar një ide të pasaktë dhe të pakuptimë të rreth lidhjes midis llojit të punës dhe jetëgjatësisë.
Biologji	10	Gjmnazi i përgjithshëm dhe për gjimnazin matematikë dhe informatikë	219	1	"Në Siam (Tajlandë), në vitin 1811 prej prindërve normalë kanë lindur duplicitët Cang dhe Eng, të cilët kanë jetuar 63 vjet."	Ndërsa kjo deklaratë nuk përmban gjuhë të hapur diskriminuese, termi "normalë" mund të jetë problematik pasi nënkupton se ka një abnormalitet të lidhur me qeniet e bashkuara. Kjo mund të kontribuojë në perceptime negative ndaj individëve me diferencë kongjenitale.
Biologji	10	Gjmnazi i përgjithshëm dhe për gjimnazin matematikë dhe informatikë	234	1	"Të pamartuarit-arat, mesatarisht jetojnë më shkurt se të martuarit-arat	Ky formulim mund të nënkuptojë se të qenit i pamartuar është e lidhur me një cilësi më të ulët të jetës, e cila mund të promovojë një stigma ndaj individëve beqarë.

LIBRI	KLASA	DREJTIMI	FAQE	PARAGRAFI	CITATI	INTERPRETIMI
Biologji	10	Gjmnazi i përgjithshëm dhe për gjimnazin matematikë dhe informatikë	230	5	“Me këtë metodë është parashikuar marrja e qelizës vezë dhe spermatozoidit nga prindërit e vërtetë, ose individ tjerë ku frytnimi i tyre bëhet në kushte të veçanta e pastaj kryhet implantimi i zygotës në numrin e mitrës të nënës së vërtetë (ose nënës së huazuar.)”	Shprehja “prindërit e vërtetë” nënkupton një hierarki midis prindërve biologjikë dhe prindërve zëvendësues, e cila mund të zvogëlojë rolin dhe rëndësinë e nënave zëvendësuese në procesin e prindërimit, duke i stigmatizuar ato potencialisht.
Biologji	10	Gjmnazi i përgjithshëm dhe për gjimnazin matematikë dhe informatikë	226	2	“Në anën tjetër, fëmija u ka borxh prindërve	Kjo fjali mund të shihet si një promovim i roleve tradicionale dhe pritshmërive që fëmijët duhet natyrshëm të respektojnë dhe t'u binden prindërve të tyre, gjë që mund të forcojë një hierarki të ngurtë familjare dhe mund të mos marrë parasysh rrethanat individuale ose rëndësinë e respektit të ndërsjellë.
Biologji	11	Shkencat natyrore	46		“Pse disa prindër të shëndetshëm mund të sjellin në jetë fëmijë të sëmuar?”	Kjo mund të krijojë një perceptim të gabuar se prindërit janë përgjegjës për sëmundjet e fëmijëve, duke stigmatizuar ata që kanë fëmijë me probleme shëndetësore dhe duke nënvlerësuar kompleksitetin e shkaqeve të sëmundjeve. Përdorimi i këtij lloj diskursi mund të kontribuojë në fajësimin e viktimave, duke i bërë prindërit të ndihen të fajtshëm për gjendjen shëndetësore të fëmijëve të tyre.
Biologji	11	Shkencat natyrore	107		““Provat” e evolucionit”	Fjala “prova” në thonjëza sugjeron që nuk janë të vërteta apo ka ndonjë skepticizëm subjektiv nga autorët ndaj provave.
Biologji	11	Shkencat natyrore	125		“Ndaj këtyre situatave duhet të keni kujdes, mund të bëheni shkatërrues për ndërlëkimin e konflikteve, gjë që nuk do të përmirësonte jetën tuaj.”	Teksti i është drejtuar adoleshentëve Fjalja “Ndaj këtyre situatave duhet të keni kujdes, mund të bëheni shkatërrues për ndërlëkimin e konflikteve, gjë që nuk do të përmirësonte jetën tuaj” sugjeron një qasje problematike sepse e vendos përgjegjësinë për ndërlëkimin e konflikteve te individit i cili mund të jetë viktimë apo i pafuqishëm në rrethanat të tilla. Kjo mund të krijojë fajësim të viktimës, duke lënë jashtë faktorët strukturalë dhe shoqërorë që kontribuojnë në konflikt.

LIBRI	KLASA	DREJTIMI	FAQE	PARAGRAFI	CITATI	INTERPRETIMI
Sociologji	11	Shkenca shoqërore - gjuhësore	123	3	Një qenie e socializuar në mënyre korrekte, ne fillim të shek XXI jo vetëm që do të dijë që ekzistojnë dy sekse, që me të vërtetë nuk mund t'i ndërrosh (përfshiro ndërhyrjet modern mjekësore lidhur me ndryshimet e mundshme të organeve seksuale) dhe, rjedhimisht edhe dy lloje rolesh gjinore që klasifikohen sipas seksit, por duhet të dijë që ekzistojnë edhe orientime të tjera seksuale, të kundërta me seksin natyror, siç janë homoseksualitet i dhe biseksualiteti.	<p>Kjo fjali është diskriminuese sepse:</p> <p>Redukton gjininë dhe seksin në dy kategori të pandryshueshme, duke injoruar spektrin e gjerë të identiteteve gjinore dhe seksuale. Përdor terma si "orientime të tjera seksuale, të kundërta me seksin natyror", gjë që sugjeron se orientimet jodominante janë "të panatyrshe", çka është paragjyquese dhe stigmatizuese ndaj komunitetit LGBTQI+.</p> <p>Kjo qasje përforcon normat binare dhe hegjemonike të seksit dhe gjinisë, duke minuar diversitetin dhe përfshirjen.</p>
Sociologji	11	Shkenca shoqërore - gjuhësore	122	4	Çdo gjë do të ishte mire nëse identifikimi i identitetit gjinor të ishte kaq i thjeshtë [...] ku njeriu thjesht e kuptonte se ishte mashkull apo femër dhe sillej në mënyrën e duhur siç kërkonte familja.	<p>Kjo fjali është problematike sepse thjeshton identitetin gjinor duke e reduktuar atë në një ndarje binare (mashkull/femër), duke injoruar spektrin më të gjerë të identiteteve gjinore dhe fleksibilitetin e tyre. Kjo sugjeron se sjellja e duhur është ajo që përcaktohet nga pritshmëritë tradicionale të familjes. Fjalja kufizon lirinë individuale dhe duke përforcuar normat patriarkale dhe hegjemonike. Fjalja përforcon diskriminimin ndaj atyre që nuk përshtaten me këto stereotipe gjinore, duke promovuar kështu një mjedis përjashtues dhe jo gjithëpërfshirës.</p>
Biologji	12	Shkencat natyrore	371	1	"Një aspekt i vetive tona psikologjike, që përbën një pjesë të mirë edhe të seksualitetit,edh e të identitetit gjinor është orientimi seksual.ose romantikë të seksit të njëjtë ose të kundërt"	<p>Orientimi seksual përkufizohet si tërheqje vetëm ndaj seksit të njëjtë ose të kundërt, duke përjashtuar spektrin e gjerë të orientimeve seksuale dhe romantike (p.sh., panseksualiteti, aseksualiteti, etj.), çka është përjashtuese dhe jo gjithëpërfshirëse.</p>
Histori	12	Shkenca shoqërore - gjuhësore	188	1	"Pajtimi i gjaqeve lartësoi vetëdijen e qytetarëve se ndjenja dhe dashuria për atdheun është mbi gjithçka.."	<p>Problematike është glorifikimi i një veprimi të tillë në diskurs nacionalist, pasi në këtë mënyrë çdo veprim mund të justifikohet në emër të "atdheut."</p>

LIBRI	KLASA	DREJTIMI	FAQE	PARAGRAFI	CITATI	INTERPRETIMI
Histori	12	Shkenca shoqërore - gjuhësore	197	E gjithë faqja -	personalitetet e shquar	Personalitetet shqiptare nuk e perfaqësojnë gruan në menyrë të njaftueshme krahas mashkujve
Histori	12	Shkenca shoqërore - gjuhësore	199	Fotografi me tekst / 1	Imazh. Shote Galica krahas Azem Galices.	Kur personalitetet e tjera duken të jenë të reprezentuar në menyrë individuale,
Histori	12	Shkenca shoqërore - gjuhësore	140	E gjithë faqja	Omission.	Teksti nuk tregon të gjithë historinë e një grupi të shqiptarëve gjatë luftës së dytë botërore lidhur me krijimin e divisionit SS "Skenderbeu."
Histori	12	Shkenca shoqërore - gjuhësore	40	4	Me armë në dorë luftëtarët shqiptarë ua ndalën hovin pushtuesve sllavë. + shume vende tjera ku përdoret diskurs. i tillë në tekst.	Përdor një gjuhë luftënxitëse, duke glorifikuar dhunën dhe konfliktin, që mund të nxisë një ndjenjë armiqësie dhe përçarjeje etnike. Përforcon stereotipet nacionaliste duke përshkruar luftëtarët shqiptarë si heroikë dhe pushtuesit sllavë si armiq absolutë, duke krijuar një narrativë njëdimensionale dhe përjashtuese. Kjo qasje minon përpjekjet për pajtim ndërmjet komuniteteve, duke thelluar tensionet dhe paragjykimet etnike.
Histori	12	Shkenca shoqërore - gjuhësore	53	1	Sunduesi / sunduesi Osman + shumë vende tjera ku përdoret kjo fjalë.	Kjo përzgjedhje e gjuhës përforcon një diskurs etnocentrik që i paraqet të gjithë osmanët si agresorë, duke anashkaluar kontributet e tyre në fusha si administrata, infrastruktura dhe zhvillimi i arsimit në rajon.
Histori	11	Shkenca shoqërore - gjuhësore	20	1-2	Më këtë kontribut shqipëria i dha Evropës shumë më tepër nga ç'mori prej saj.	Kjo fjali sugjeron një narrativë të njëanshme, duke i atribuar Shqipërisë një rol të veçantë si dhurues, duke lënë jashtë diskutimit faktorët historikë, socialë dhe politikë që ndikojnë në marrëdhëniet midis Shqipërisë dhe Evropës. Teksti minon kompleksitetin e marrëdhënieve ndërkombëtare, duke e bërë atë një dialog të thjeshtuar që injoron bashkëpunimin dhe ndihmën reciproke që ndodhin në nivel ndërkombëtar.
Histori	11	Shoqëror - gjuhësor	108	1-2	Seksioni mbi tregtinë e skllëverisë Afrikane.	Mënyra se si përshkruhet tregtia e skllëverisë Afrikane nuk përputhet me kontekstualizimin e saktë kohor të skllëverisë: interpretimet nuk janë të sakta dhe bëjnë të sugjeruar se skllëvëria filloi në Afrikë, dhe jo në vende tjera.
Histori	12	Shoqëror - gjuhësor	190	Kapitulli Lufta çlirimtare e Kosovë dhe betejat kryesore	Fazat e evoluimit të UÇK-së dhe paraqitja publike Faza e parë 1981-1990 Faza e dytë 1991 - 1998 Faza e tretë 1998-1999 Faza e katërt 1998 - 1999	Përdorimi i datave të pasakta lidhur me zhvillimin e UÇK-së që krijojnë ndërlidhje të drejtperdrejt në mes krijimit të UÇK-së dhe zhvillimit të tjera historike.
Histori	12	Shoqëror - gjuhësor	192	2	Faza e parë 1981-1990. Kjo faze përfshin kristalizimin e organizimit dhe të mbjelljes së ndjenjës kombëtare.	Edhe pse nuk konsiderohet si gjuhë diskriminuese, pasi nuk përjashton, në kontekstin e diskutit nationalist, fjalia është glorifikim i ndjenjave nacionaliste.
Histori	12	Shoqëror - gjuhësor	192	1	"Në këto beteja UÇK-ja tregoi një trimëri të pashembullt dhe heroike kundër pushtuesit serb."	Përdorimi i fjalëve si "trimëri" dhe "heroike" në kontekstin e dhunës mund të inkurajojë romantizimin e luftës dhe të nxisë ndjenja të forta. Nuk ofrohet një analizë më e thellë e situatës historike, që përfshin perspektivave të tjera: Një përqendrim vetëm në trimërinë e UÇK-së pa përmendur përvojat e tjera krijojnë një narrativë të njëanshme që minon përjetimet e viktimave të luftës.

ISBN 978-9951-9122-0-4

9 789951 912204